

VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Bc. Petra Hošová

Diplomová práce
2010

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Petra HOŠOVÁ**
Studijní program: **N 7501 Pedagogika**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vzdělávání seniorů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti vzdělávání seniorů.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvantitativního výzkumu na základě dotazníků.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HAŠKOVCOVÁ, Helena. Fenomén stáří. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-158-2.

MUŽÍK, J. Androdidaktika. Praha: ASPI Publishing, 1998. ISBN 80-7357-045-9.

MÜHLPACHR, P. Gerontopedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.

PACOVSKÝ, Vladimír. O stárnutí a stáří. Praha: Avicenum, 1990. ISBN 80-201-0076-8.

STUART-HAMILTON, Ian. Psychologie stárnutí. Praha: Portál, 1999. 319 s. ISBN 80-7178-274-2.

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Mgr. Leona Hozová
Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

14. ledna 2010

Termín odevzdání diplomové práce:

30. dubna 2010

Ve Zlíně dne 14. ledna 2010

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 16.4.2010

Bo. Petr Hložek

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce je zaměřena na seniory a možnosti jejich dalšího vzdělávání. V první kapitole teoretické části seznamuji čtenáře se základními pojmy jako je senior, stárnutí nebo stáří. Druhá kapitola je výčtem některých nemocí a zdravotních obtíží, které mohou seniorům znepríjemňovat život. Další kapitola nastiňuje význam vzdělávání u seniorů, jeho funkce a cíle. V následující kapitole je porovnání ve vzdělávání dospělých se vzděláváním seniorů. Pátá kapitola ukazuje na důležitost při podpoře ve vzdělávání seniorů od rodiny a společnosti. Poslední kapitola čtenářům předkládá možnosti vzdělávání seniorů v různých organizacích a institucích. Praktická část je zaměřena na Univerzitu třetího věku ve Zlíně a její posluchače, kde na základě provedeného výzkumu zjišťuji jejich spokojenost se studiem.

Klíčová slova:

senior, stáří, stárnutí, vzdělávání seniorů, Univerzita třetího věku

ABSTRACT

This diploma essay is aimed to seniors and their further education. In the first chapter of the theory part I introduce terms as senior, getting old or old age. Second chapter is a description some of the illnesses and health problems seniors can have and which can make their life more difficult. Another chapter talks about the meaning of senior's education, its functions and aims. In next chapter, there is a comparison between adult's and senior's education. The fifth chapter shows the importance of support with senior's education within the family and the society. The last chapter offers the opportunities for seniors to get an education in various institutions and organisations. My practice part is about The third age University in Zlin and their members, where I- based on my research- try to find out their satisfaction with their studies.

Keywords:

senior, old age, getting old, educating seniors, third age university

Na tomto místě bych velmi ráda poděkovala Ing. et Mgr. Leoně Hozové za odborné vedení mé diplomové práce a Ing. et Mgr. Jarmile Hřebíčkové za pomoc při realizaci výzkumu.

Dále bych ráda poděkovala celé rodině a všem přátelům za jejich podporu při psaní této práce.

OBSAH

ÚVOD.....	10
I TEORETICKÁ ČÁST.....	12
1 STÁŘÍ JAKO SPOLEČENSKÝ FENOMÉN	13
1.1 DEFINICE STÁŘÍ	13
1.1.1 Biologické stáří	13
1.1.2 Sociální stáří.....	14
1.1.3 Kalendářní stáří	14
1.2 DEFINICE STÁRNUTÍ	15
1.3 DEFINICE SENIORA	16
2 ZDRAVOTNÍ ZMĚNY U SENIORŮ.....	17
2.1 ZMĚNY SMYSLOVÉ	17
2.2 NERVOVÝ SYSTÉM.....	18
2.3 OBĚHOVÁ SOUSTAVA	18
2.4 DÝCHACÍ ÚSTROJÍ	18
2.5 TRÁVICÍ ÚSTROJÍ	18
2.6 POHYBOVÉ ÚSTROJÍ.....	19
2.7 MOČOVÉ ÚSTROJÍ	19
2.8 KŮŽE A JEJÍ CELKOVÝ VZHLED	19
3 VÝCHOVA KE STÁŘÍ A VE STÁŘÍ.....	20
3.1 ŽIVOTNÍ ZMĚNY	20
3.2 VÝZNAM VZDĚLÁVÁNÍ	21
3.3 FUNKCE VZDĚLÁVÁNÍ	22
3.4 CÍLE VZDĚLÁVÁNÍ	23
4 VZDĚLÁVÁNÍ JAKO CELOŽIVOTNÍ PROCES	25
4.1 POHLED NA VZDĚLÁVÁNÍ Dospělých.....	26
4.2 POHLED NA VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	27
4.2.1 Edukace seniorů	28
4.2.2 Preseniorská edukace	28
4.2.3 Proseniorská edukace	29
5 PODPORA OKOLÍ PRO SENIORY	31
5.1 RODINA A SENIOŘI.....	31
5.2 KOMUNITA, SPOLEČNOST A SENIOŘI.....	31
6 VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE PRO SENIORY	33
6.1 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU	33
6.2 AKADEMIE TŘETÍHO VĚKU	34
6.2.1 Rozhlasová akademie třetího věku.....	34

6.3	KLUBY SENIORŮ	35
6.4	SENIORSKÁ CENTRA	35
6.5	LETNÍ UNIVERZITNÍ KURZY PRO SENIORY	35
6.6	ŘÁDNÉ STUDIUM VYSOKÉ ŠKOLY	36
6.7	ORGANIZACE PRO VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	36
6.7.1	Asociace univerzit třetího věku (AU3V)	36
6.7.2	Association Internationale des Universités du Troisième Age (AUITA).....	37
6.7.3	European Federation of Olders Students at the Universities (EFOS).....	37
II PRAKTICKÁ ČÁST		38
7	PROJEKT VÝZKUMU	39
7.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	39
7.2	DRUH VÝZKUMU	39
7.3	VÝZKUMNÝ VZOREK	39
7.4	ZPŮSOB VÝBĚRU DAT	40
7.5	VOLBA VÝZKUMNÝCH TECHNIK	40
7.6	HYPOTÉZY A PROMĚNNÉ	40
8	UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU VE ZLÍNĚ	43
8.1	HISTORIE VZNIKU UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU VE ZLÍNĚ	43
8.1.1	Vývoj do roku 2007	43
8.1.2	Vývoj v letech 2007 – 2009	44
8.1.3	Akademický rok 2009/2010	44
8.2	METODY A FORMY VÝUKY NA UNIVERZITĚ TŘETÍHO VĚKU VE ZLÍNĚ	45
9	VÝSLEDKY VÝZKUMU	47
9.1	VYHODNOCENÍ DÍLČÍCH VÝZKUMNÝCH PROBLÉMŮ	65
9.2	INTERPRETACE DAT	76
ZÁVĚR		81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....		82
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....		85
SEZNAM OBRÁZKŮ		86
SEZNAM TABULEK.....		87
SEZNAM GRAFŮ		89
SEZNAM PŘÍLOH.....		91

ÚVOD

Život v naší současné společnosti je téměř výhradně zaměřen na mláď. Senioři, i když jsou stále se zvětšující skupinou ve společnosti, jsou často přehlíženi, opomíjeni a mnohdy je s nimi manipulováno ve prospěch ostatních. V některých kulturách je ovšem pohled na stáří naprosto odlišný. Staří lidé jsou tam váženými osobami pro svou moudrost, životní zkušenosti a mnoho lidí si k nim chodí pro radu, protože si sami neumí pomoci. V tomto světě se staří lidé musejí o své místo doslova prát. Všude, kam se podíváme, je moderní technika, počítače a ne každý senior s takovými věcmi umí zacházet. Je tu ale velká skupina seniorů, kteří se rozhodli, že jejich život ještě nekončí a že mají dostatek chuti a elánu pro něco nového.

Ti, kteří v sobě našli tu odvahu a kuráž ukázat společnosti, že s nimi ještě musíme počítat, se rozhodli dále se vzdělávat. Je jedno, jestli sedí celé dny v encyklopediích s touhou dozvědět se nějaké nové informace nebo jestli chodí do společnosti ostatních seniorů, aby se s nimi podělili o své vědomosti. A je i mnoho takových, kteří se ve svém důchodovém věku rozhodli nastoupit opět do školy, zasednout do školních lavic a poslouchat výklad svého přednášejícího. Mluvím o seniorech, kteří se rozhodli nastoupit na Univerzitu třetího věku. O nich pojednává moje diplomová práce na téma Vzdělávání seniorů. Vzhledem ke stárnutí naší populace bude hlavně vzdělávání seniorů a celkově celoživotní učení stále více aktuální a bude na něj kladen ještě větší význam.

Vzdělávání seniorů je pořád diskutovanějším tématem a myslím si, že můžeme být vděční za snahu, která je vynakládána do přípravy a realizaci jejich dalšího vzdělávání. Takové vzdělávání svým způsobem můžeme brát i jako jistou formu kompenzace, jelikož s odchodem do důchodu člověk ztrácí určité kontakty a v některých případech může být od společnosti izolován. Tomu má zabránit právě další vzdělávání, kde přicházíme do styku s dalšími lidmi. Za pár let, až budeme i my na pokraji důchodového věku, nebudeme muset přemýšlet o tom, jestli náhodou nebudeme vypadat ve škole hloupě jen kvůli našemu věku. Obdivuji všechny seniory, kteří tuto možnost ve svém životě zkusili, i kdyby to mělo být jen krátkodobé.

Moje diplomová práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám stářím a stárnutím obecně, zdravotními problémy seniorů, výchovou ke stáří a ve stáří, dále pak celoživotním učením, důležitým faktorem, kterým je podpora od rodiny a přátel a poslední kapitolou této teoretické části jsou organizace, kde se senioři mohou dále

vzdělávat, protože k tomuto účelu neslouží pouze Univerzity třetího věku. V praktické části nejdříve popisují projekt celkového výzkumu a poté se věnují Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně – Univerzitě třetího věku, kde je vzdělávání seniorů realizováno. Následně popisují výzkum a jeho výsledky.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 STÁŘÍ JAKO SPOLEČENSKÝ FENOMÉN

Ze stáří se díky dramatickému demografickému vývoji, který vrcholil v hospodářsky vyspělých státech na přelomu 20. a 21. století relativním i absolutním stárnutím populací, stal dlouhou realitou, která významně ovlivňuje kvalitu života každého jedince i rozvoj společnosti. Stáří kvůli své problematice překročilo rámec osobní a rodinné události a stalo se závažnou společenskou výzvou. Ke konci 20. století byly vytvářeny lepší předpoklady pro pochopení stáří, role a potřeb starých lidí.

Rozdělujeme dva aspekty společenského přístupu ke stáří:

- 1) potřeby a zájmy seniorů, přičemž je jich zde stále více, otázky smysluplnosti, kvality a zabezpečení jejich života
- 2) sociálně ekonomické důsledky stárnutí populace (Mühlpachr, 2004)

1.1 Definice stáří

Jako stáří označujeme pozdní fáze ontogeneze, přirozeného průběhu života. Je spojeno s řadou životních změn sociálních a je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů, jež jsou modifikovány dalšími faktory. (Mühlpachr, 2004) Je zde mnoho faktorů, které se podílejí na celkovém charakteru stáří a můžeme mezi ně počítat zdravotní stav, životní styl jedince, psychické a sociálně ekonomické vlivy. (Kalvach a kol., 2004) Současná společnost považuje za starého jedince toho, kdo má nárok na starobní důchod vzhledem ke kalendářnímu věku. (Haškovcová, 1989) Stáří můžeme rozdělovat na biologické, sociální a kalendářní. Dále je možné definovat i stáří právní, kterého jedinec dosáhne v době odchodu do důchodu, ale to je považováno za umělou hranici, která má ale konkrétní důsledky, neboť to pro člověka většinou přináší ztrátu statusu ve společnosti, zmenšení dosavadního příjmu a snížení životního standartu. To se vše může odrazit i na zdraví každého jedince. (Ort, 2004)

1.1.1 Biologické stáří

Biologické stáří je hypotetickým označením konkrétní míry involučních změn, jako je např. atrofie, pokles funkční zdatnosti, změny regulačních a adaptačních mechanismů, které jsou obvykle propojeny se změnami způsobených těmi chorobami vyskytujícími se s vysokou frekvencí ve vyšším věku.

Pokusy o určení biologického stáří se nezdařily, proto se stanovení biologického stáří ani jeho variant nevyužívá. (Mühlpachr, 2004)

1.1.2 Sociální stáří

Za sociální stáří považujeme kombinaci několika sociálních změn nebo splnění nějakého kritéria. Zde nejčastěji mluvíme o penzionování nebo o dosažení věku, kdy vzniká nárok na odchod do důchodu. V sociálním stáří se změní role, životní způsob i ekonomické zajištění jedince. A proto je zde stáří myšleno jako sociální událost.

Můžeme mluvit i o sociální periodizaci života, kterou členíme lidský život do 4 období, tzv. věků. První věk je nazýván jako věk předproduktivní a je to období dětství a mládí, růst, vývoj, vzdělání, profesní příprava, získávání znalostí a zkušeností. Druhý věk je produktivní věk, kterým je myšleno období dospělosti, životní produktivity biologické, sociální a pracovní. Postproduktivním věkem je nazýván třetí věk, který je obdobím poklesu zdatnosti a odpočinku, představa fáze za zenitem a bez produktivní přínosnosti. Toto však vede k podceňování, diskriminaci a minimalizaci potřeb, proto je potřeba se na tuto fázi zaměřit. Poslední fází je čtvrtý věk, který je známý jako fáze závislosti i když toto označení je nevhodné, protože odporuje konceptu úspěšného stárnutí a představě, že zdravé stáří zůstává samostatné (Mühlpachr, 2004)

1.1.3 Kalendářní stáří

Chronologické stáří je dosažením určitého stanoveného věku, od něhož se empiricky obvykle nápadněji projevují involuční změny. Kalendářní stáří má tu výhodu, že jeho vymezení je jednoznačné, jednoduché a je zde možnost snadné komparace.

Jedno z nejznámějších členění stáří uvádí Příhoda v Ontogenezi lidské psychiky. Dělí ho na:

- 60 – 74 let senescence, počínající, časné stáří
- 75 – 89 let kmetství, senium, vlastní stáří
- 90 a více let patriarchum, dlouhověkost (Příhoda, 1974)

Dělení Světové zdravotnické organizace stáří je následující:

- 60 – 74 let rané stáří neboli vyšší věk

- 75 – 89 let vlastní stáří
- 90 let a více pozdní stáří, dlouhověkost (Haškovcová, 1989)

Stáří můžeme dělit i do dvou etap:

- 60 -75 let počáteční stáří
- od 75 let pokročilé stáří (Nekonečný, 1993)

V poslední době se v literatuře uvádí členění stáří na 3 etapy:

- 65 – 74 let mladí senioři (zde převládá problematika adaptace na důchod, volný čas, seberealizace)
- 75- 84 let staří senioři (mění se funkční zdatnost, medicínská problematika, atypický průběh chorob)
- 85 a více velmi staří senioři (význam má sledování soběstačnosti a zabezpečení)

Z předchozích dělení je zřejmé, že kritickou periodou je považován věk kolem 75. roku života jedince. (Mühlpachr, 2004)

1.2 Definice stárnutí

Stárnutí je specifický celoživotní proces, jehož projevy jsou zřetelné ve 4. deceniu, případně na přelomu 4. a 5. decenia. Je to zcela individuální proces, který probíhá s individuální variabilitou, jež je dána genetickou výbavou, faktory biologické, psychické a sociální povahy. Jde ale i o proces asynchronní, který nerovnoměrně posiluje různé struktury a funkce organismu, opět v souvislosti s jejich zatěžováním a stimulováním nebo poškozováním. (Mühlpachr, 2004) Proces stárnutí probíhá již od početí jedince, za skutečné stárnutí ale považujeme až pokles funkcí, který nastává v době, kdy došlo k dosažení sexuální dospělosti. (Kalvach a kol., 2004) Vzhledem k tomu, že každý člověk stárne jinak rychle, je velmi těžké vytvořit nějaký model, který byl platný pro všechna stárnutí. Je zřejmé, že tento proces, se kterým se potýkáme všichni, nelze zadržet, zastavit, ale můžeme se snažit o to, aby tato doba, kdy jedinec stárne, byla pro seniory dobou snesitelnější. Proto bychom jim měli nabídnout porozumění nebo i přátelství, ale tito lidé nepotřebují soucit. Je důležité je brát vážně a nezesměšňovat je. (Fürst, 1997)

1.3 Definice seniora

V dnešní literatuře můžeme najít různé pojmy pro jedince v období stáří. V Gerontogice od Petřkové a Čornaničové (2004) se setkáváme s pojmy „senescent“, což je termín, který využívá především psychologická literatura, „geront“, s nímž nejčastěji pracuje gerontologie, „starý“ nebo také „důchodce“. Hlavně z pojmů „starý“ a „důchodce“ je patrný negativní náboj, proto se ve společnosti začal více používat pojem „senior“, který je považován lidmi více za neutrální a lidé ho vesměs nechápou jako negativní. Tento pojem také navazuje na pojem senium a je také kladně přijímán samotnými jedinci, kteří se účastní vzdělávacích aktivit. (Petřková, Čornaničová, 2004)

V současné době je zde jistá krize, protože chceme seniory ctít, milovat je, což je v souladu s našimi ideály a představami, ale na druhé straně je zatracujeme, dráždí nás neschopností, pomalostí, zevnějškem. Staří lidé nám totiž ukazují naši individuální perspektivu, ukazují nám, že jednoho dne přestaneme být tak aktivní a toho se spousta lidí bojí. A stáří se tak stává obávaným a nepříjemným obdobím. (Haškovcová, 1989)

2 ZDRAVOTNÍ ZMĚNY U SENIORŮ

U seniorů může docházet k mnoha nemocem, mnohdy i k několika nemocem najednou. Multimorbidita, přítomnost několika nemocí v jeden čas, je jedním z nejtypičtějších rysů stáří. Pacienti vyššího věku potřebují v mnoha ohledech jiné zacházení než pacienti mladších věkových skupin. (Holmerová, Jurášková, Zikmundová, 2003)

2.1 Změny smyslové

Schopnosti smyslových orgánů, kterými vnímáme okolní svět, se snižují velmi brzy, protože jde o orgány složité a často používané.

V seniorském věku je mnoho lidí, kteří mají problémy se sluchem. S vyšším věkem se zmenšuje schopnost zřetelně rozpoznat předměty blízké i vzdálené, zmenšuje se akomodační šíře. Pokles akomodační schopnosti je u nás známý jako presbyopie, někdy hovoříme i o stařeckém vidění. V seniu nás může potkat i šeroslepost, což je schopnost přizpůsobit se různé světelné intenzitě. (Šipr, 1997)

V malé míře dochází k degeneraci sluchu velmi brzy. U mužů se začíná tato degenerace projevovat kolem 55. roku života, u žen je to kolem roku 60. Někteří lidé mohou špatně slyšet, někteří slyší lépe na dálku, někomu vyhovuje, když se šeptá místo hlasitého hovoru a u některých jedinců se může objevovat chrastění nebo hučení v uších, což je způsobeno degenerací sluchového nervu. V současné době jsou ale k dostání kvalitní přístroje, které lidem se sluchovými problémy mohou dost usnadnit život. (Dessaintová, 1999)

S vyšším věkem se snižuje počet chuťových pohárků ve sliznici jazyka a dochází i ke změnám na příslušných nervových vláknech. Nejdříve se snižuje u seniorů citlivost na sladkost, později je omezeno rozeznávání slané chuti. Vnímání kyselého a hořkého se snižuje s používáním zubní protézky, i když kyselost vydrží nejdéle, protože chuťové pohárky rozeznávající kyselost jsou v zadní části jazyka. Vyšší citlivost si zachovávají ženy.

Čich patří k nejméně prozkoumaným smyslům, nicméně víme, že právě čich nejvíce souvisí s city a pamětí. Do 50. roku života se citlivost čichu zvyšuje, později dochází k poklesu čichových schopností. (Šipr, 1997) Vzhledem k tomu, že čich ztrácí na jemnosti, si někteří staří lidé neuvědomují, že tělesné zápachy nebo přehnané množství parfému nemusí být pro okolí příjemné. (Dessaintová, 1999)

Senioři mají sníženou schopnost s hmatem pro rozlišení tepla a chladu, což někdy může vést i k poškození kůže. Ve stáří se zvětšuje tolerance bolesti. Bolest sice cítí, ale tolik mu nevadí a snáší ji snadněji než dříve. (Šipr, 1997)

2.2 Nervový systém

Celá nervová soustava je s věkem poznamenávána, výrazněji ale mozek a mícha. Mozek začíná stárnout již v době dosažení plnoletosti, ale až kolem 70. roku života má stárnutí mozku vliv na každodenní život, protože dochází k úrazům a nehodám. Mohou se objevovat ztráty paměti, poruchy spánku nebo nemusí ihned reagovat na určitý podnět. Stárnutí nejhůře odolává logické uvažování, řešení intelektuálních problémů nebo se něco nového naučit. První následky stárnutí doléhají na paměť, řeč je však stále zachována. Poškozena není ani inteligence, ta zůstává stabilní po celý život. (Dessaintová, 1999)

2.3 Oběhová soustava

Poruchy oběhového systému se projevují celou řadou subjektivních potíží – bušením srdce, tlakem u srdce, pocitem dušnosti, závratěmi, poruchami rytmu aj. Velmi častou nemocí je ateroskleróza, která vyústí v nedostatečné prokrvení srdečního svalu. Dále se často objevuje také ICHS – infarkt myokardu nebo vysoký krevní tlak. (Matouš, Matoušová, Kalvach, 2002)

2.4 Dýchací ústrojí

Stěny plicních sklípků ztrácejí zhruba od 40. roku pružnost a začínají atrofovat. Z důvodu úbytku svaloviny ve stěně průdušnice i průdušek se dýchací ústrojí stává citlivějším k působení nejrůznějších škodlivin. U seniorů je patrná i hrudní kyfóza, což je prohnutí hrudní páteře dozadu. Právě změny hrudního koše i celého dýchacího ústrojí zmenšují možnost zvýšit dechový objem plic při nějaké námaze. (Šipr, 1997)

2.5 Trávicí ústrojí

V zubech se ve stáří zvětšuje obsah vápníku a ve stáří se zuby šedožlutě zabarvují. Projevem onemocnění jsou i zubní kazy a ztráta zubů. U starších lidí dochází k atrofii sliznic a počet nervových vláken je nižší, ale stárnutí přímo nevede k žádným trávicím obtížím. (Šipr, 1997)

2.6 Pohybové ústrojí

Pevnost kostí klesá kolem 45. roku života. Téměř všichni lidé mají alespoň mírný stupeň osteoporózy. Prořídnutí kostí je z důsledku menší pohybové aktivity. U žen se, objevuje krátce po přechodu. V seniu má člověk omezenou pružnost a hybnost kloubů a ve stáří je patrný i úbytek svalové masy, což je typickým projevem stárnutí. (Šipr, 1997)

2.7 Močové ústrojí

Ledviny jsou orgánem nejvíce prokrvovaným, proto se změny objevují obzvláště nápadně. I když se jedná o poměrně nízkou ztrátu tekutin, může se to projevit závažným selháním ledvin. U mužů dochází ke zvětšování prostaty, ale to patří mezi choroby a není to projev stárnutí. (Šipr, 1997) Při onemocnění ledvin se u osob staršího věku jedná většinou o chronické stavy, které se projevují nedostatečnou funkcí ledvin při onemocněních, která trvají déle. Jedná se například o cukrovku nebo selhání srdce. (Matouš, Matoušová, Kalvach, 2002)

2.8 Kůže a její celkový vzhled

Ve stáří se snižuje tělesná výška kvůli snižování meziobratlových plotének a zvyšováním zakřivení páteře. Ubývá také podkožního tuku, což přináší stařecký vzhled obličeje. Kůže ztrácí takovou pružnost, jakou doposud měla a je sušší, tenčí, vrásčitá i zranitelnější. Někteří začínají šedivět, tento jev je zaviněn porušením tvorby pigmentu melaninu. Ženám začínají řídnout vlasy a muži plešatí. (Šipr, 1997)

3 VÝCHOVA KE STÁŘÍ A VE STÁŘÍ

3.1 Životní změny

S odchodem do důchodu se pro člověka všechno mění. Senior má najednou spoustu volného času a nyní má možnost věnovat se svým zálibám a koníčkům, na které při pracovním vytížení nemusel najít dříve čas. Někteří senioři se s odchodem do důchodu vyrovnávají lépe právě proto, že mají pro co žít, mají náplň volného času. Ale jsou zde takoví, kteří žili jen pro práci a teď mají pocity prázdnoty, nenaplněnosti a ztrácí motivaci pro jakoukoliv činnost. Stárnutí je možné zpomalit právě nejrůznějšími aktivitami a činnostmi, které seniore baví. Zvyšují se počty seniorů, a proto bychom se měli zaměřit i na vyplňování jejich volného času. Každý jedinec je samostatná a jedinečná bytost, proto se každý věnuje něčemu jinému, ale jsou zde pokusy vysledovat nějaké obecné zákonitosti platné pro seniorskou populaci. Volný čas tráví jinak lidé na vesnici, jinak lidé ve městech, mohou být aktivní nebo pasivní. Zde můžeme porovnat, jaké jsou rozdíly v trávení volného času u aktivních a pasivních seniorů. (Ort, 2004)

Za aktivní trávení volného času považujeme sledování výběrových programů v televizi, kdy televizi nemáme pouze jako kulisu, aktivní senioři ve svém volném čase navštěvují knihovny nebo čítárny, kde mají k dispozici knihy a časopisy, o které mají zájem, věnují se různému druhu chovatelství, výcviku a zúčastňují se v těchto oborech výstav. Jako aktivní trávení volného času můžeme chápat i sběratelství nejrůznějších věcí, jako jsou známky, kameny apod., ale také ruční a výtvarné práce, kterým se z velké části věnují především ženy. Aktivní senior se věnuje i kulturním akcím, které jsou organizovány, jezdí na poznávací zájezdy, případně se zúčastňuje sportovních akcí, které mohou být v rámci přátel nebo rodiny. Pro seniory je dobrou příležitostí, jak se zapojit do společenského života, účast a aktivní zapojení se do Klubu seniorů, kde se setkává skupinka seniorů a ta spolu tráví čas. Za aktivního seniora považujeme i takového, který se s přáteli setkává např. v kavárně, čajovně, zkrátka někde ve společnosti mimo vlastní domov. Senioři jsou v poslední době velmi aktivní, co se týká práce s počítači, proto se pro ně pořádají i v rámci univerzit kurzy nebo se tito senioři setkávají v internetových kavárnách, kde se snaží naučit zacházet a pracovat s počítači, aby ho mohli používat i v osobním životě a snaží se zacvičit s technickými novinkami. Velkou oblibu u seniorů, pokud to zdraví dovolí, mají i taneční zábavy nebo sportovní aktivity, kde se opět setkávají mezi sebou. Také zájem o zahrádku, chatu nebo chalupu se bere jako aktivní trávení volného času. Senioři mají velký zájem i o kultu-

ru, proto se s nimi můžeme často setkat i v divadlech, na koncertech, v muzeích či jiných kulturních akcích. A samozřejmě nesmíme opomenout návštěvy kurzů na univerzitách 3. věku nebo jiných vzdělávacích akcích. (Ort, 2004)

Oproti tomu pasivním trávením volného času je téměř permanentní sledování televize, kdy senior někdy ani neví, co mu jede za program. Stejně je to i s posloucháním rádia nebo rozhlasu, což může mnohdy sloužit jako kulisa u nějaké činnosti, kterou senior vykonává. I čtení časopisů a novin, případně luštění křížovek a hraní her je považováno jako pasivní, i když si tím senior může procvičovat paměť. U seniorů, kteří jsou pasivní, se můžeme často setkat s tím, sedí a vzpomínají na minulost u fotografií. Pokud se senior stará pouze o sebe a o domácnost a nemá žádný jiný program pro svůj volný čas, stává se také seniorem pasivním. Podobně nahlížíme i na seniora, který jen pasivně přijímá rodinné či přátelské návštěvy bez jiných společenských aktivit. Nákupy a spotřebním chováním, které můžeme u seniorů pozorovat, rezignací na jakoukoliv činnost a upřednostňování sedavého způsobu života a soužitím jen s domácími mazlíčky, tím vším se může pasivní senior vyznačovat. (Ort, 2004)

Dříve bylo také zvykem, že se o seniora postará jeho vlastní rodina, byl to v podstatě zažitý model, kdy se rodina sešla a domluvila se na rozdělení péče o rodiče nebo prarodiče. Doba je však taková, že se vše mění a s tím se mění i návyky, na jaké jsme byli zvyklí. Mladší generace se mnohdy i odstěhuje od rodiny, protože jde za prací do jiného města nebo vesnice a na starost o někoho jiného nebyl čas a možnosti. Díky populačnímu růstu se stárnutí populace zpomalilo a senioři es mohou věnovat svým zálibám nebo dalšímu vzdělávání.

3.2 Význam vzdělávání

Pro každého jednotlivce má vzdělávání jiný význam. Z jiného důvodu se učí ve školách mládež, z dalšího důvodu se o vzdělávání zajímají dospělí a pro něco jiné se začínají vzdělávat i senioři.

Odborníci, kteří se zabývají demografickým vývojem, upozorňují na to, že naše populace začíná rychle stárnout. V roce 2000 měla zhruba jedna pětina obyvatel, kteří žili v Evropě, více než 60 let. V dalších letech výrazně poroste skupina osmdesátiletých občanů, což pro stát znamená spoustu výdajů na zdravotní a sociální péči. Lidé, kteří již dosáhli důchodového věku, mají zachovány potřeby ze středního dospělého věku. Nechtějí být odstaveni na vedlejší kolej, chtějí být stále aktivní a chtějí mít pocit užitečnosti pro ostatní. Odchod do

důchodu však pro ně znamená jisté omezení sociálních kontaktů a úbytek komunikace s okolím. Proto se rozvíjí systém vzdělávání pro starší jedince, jelikož pro ně vzdělávání v postproduktivním věku přispívá k pocitu důstojnosti, k fyzickému i duševnímu zdraví, mají pocit životního uspokojení a jsou opět začleněni do společnosti, kde mohou navozovat nové sociální kontakty. Vzdělávání může jedinci zajistit i lepší přechod a adaptaci v pozdějších stádiích, kdy se musí vyrovnat se ztrátou zaměstnání a odchodu do důchodu, ale také může zlepšit jejich orientaci v některých situacích, vzdělání může pomoci i při řešení některých problémů. V současné době se vzdělávání stává v podstatě nutnou podmínkou, abychom pochopili život ve světě, který jde neustále kupředu a díky novým informacím, které při vzdělávání senioři získají, mohou i jinak uspořádat svůj život, vzdělání jim může pomoci v tom být vyrovnanější, spokojenější i šťastnější. (Mühlpachr, 2004)

3.3 Funkce vzdělávání

Funkce vzdělávání u seniorů je možné členit ze dvou hledisek. Jedním hlediskem je rozdělení podle primárního cíle výchovy a druhým hlediskem je její specifické zaměření. Z hlediska primárního cíle výchovy a vzdělávání rozdělujeme funkce vzdělávání seniorů na funkci vzdělávací, kde se jedná především o získání nových informací a poznatků, které senior může uplatňovat ve svém životě, případně jde o osvojování si různých dovedností. Další funkcí je funkce kulturně kultivační. Tato funkce je zaměřena na rozvíjení jedincovy osobnosti skrze umění a kulturu, pohybové aktivity nebo díky pěstování koníčků v rámci volnočasových aktivit. Snahou sociálně psychologické funkce je udržení kvality života, na kterou je jedinec zvyklý, a to v oblasti sociálních vztahů, funkce se zaměřuje i na přizpůsobování se změnám, které jsou se stárnutím spojovány. (Petřková, Čornaničová, 2004)

Funkce vzdělávání podle jejího specifického zaměření jsou obsáhlejší než funkce, které jsou zaměřeny na primární cíl výchovy a vzdělávání. Tyto funkce dělíme na funkci preventivní, která zahrnuje různé aktivity a opatření, která, jsou-li prováděna s určitým předstihem, pozitivně ovlivňují stárnutí a jeho průběh. Anticipační funkce zahrnuje aktivity, které mají člověka pozitivně naladit na změny, které jej čekají, tato funkce je spojena hlavně s obdobím, kdy se odchází do důchodu. Pro budoucí seniory je tato funkce významná, jelikož ne každý se snadno vyrovná s odchodem do důchodu. Funkce rehabilitační se snaží o obnovení a udržení fyzických i duševních sil a je spojena s přípravou činností pro další bytí jedince. Adaptační funkce má zabezpečovat rovnováhu mezi jedincem a jeho okolím, ve kterém se senior pohybuje a ve kterém žije. Za nejvýznamnější funkci je však považována

funkce posilovací, protože přispívá k rozvoji zájmů a potřeb jedince, podporuje jejich aktivity, které senior má a tato funkce má také stimulační charakter. Komunikační funkce má seniorům zabezpečit, aby nezmizela komunikace právě s odchodem do důchodu, ale aby byli senioři zůstali stále v kontaktu se společností. Případný úbytek komunikace s okolím, pokud k němu v seniorském věku přece jen dojde, se snaží nahrazovat kompenzační funkce. Díky aktivizační funkci, která má přispívat k začlenění seniorů do společnosti, mají samotní senioři větší pocit důstojnosti a celkové spokojenosti. U relaxační funkce je kladen velký důraz na efektivní trávení volného času, aby ho senior trávil aktivně, nikoliv pasivně. Poslední funkcí, která je v literatuře uváděna, je funkce mezigeneračního porozumění. Je to funkce také velmi důležitá, protože se snaží, aby si jednotlivé generace mezi sebou rozuměly, a snaží se i o prevenci v případném napětí mezi různými generacemi (Petřková, Čornaničová, 2004)

Livečka (1982) uvádí pouze čtyři funkce vzdělávání v postproduktivním věku, které jsem již uvedla. Jsou to funkce preventivní, anticipační, rehabilitační a posilovací, kterou nazývá též funkcí stimulační nebo kultivační.

3.4 Cíle vzdělávání

Základním cílem při edukaci seniorů není získání množství informací a vědomostí, ale jde zde především o osobnostní rozvoj každého, kdo se chce edukace zúčastnit, o rozvíjení osobnosti k vlastní seberealizaci. Cílem edukace je zejména obohacování dosavadního života a jeho kultivace, snaha o pozitivní adaptaci na nový životní styl, důležitým cílem je i udržení tělesné a duševní aktivity a pomoc seniorům při orientaci v dnešním světě. (Petřková, Čornaničová, 2004) Pro seniory a nejen pro ně je zapotřebí vědět již od začátku, kdy vstoupí do edukačního procesu, jaké jsou edukační cíle, čeho se budou snažit dosáhnout. Měli by proto být seznámeni, jaké cíle jejich lektor sleduje, protože si sami mohou odpovědět na otázku, zda daných cílů dosahují, zda se jim to daří. (Livečka, 1982) Důležité také je, aby se osobnost rozvíjela všestranně a harmonicky v souladu se svými zájmy, aby byla samostatná a aby byla zapojena do společnosti, do různých společenských vztahů. (Šerák, 2009)

Cíle můžeme dělit na ústřední nebo obecné, hlavní nebo dílčí. Dalším členěním mohou být cíle, které vycházejí ze základního schématu třídění psychických projevů na poznávací, citové a volní. Poznávací orientace nám v podstatě udává postup, jakým se člověk vydává v poznávané sféře, v níž se mu rozšiřují jeho znalosti a chápání světa na základě představ,

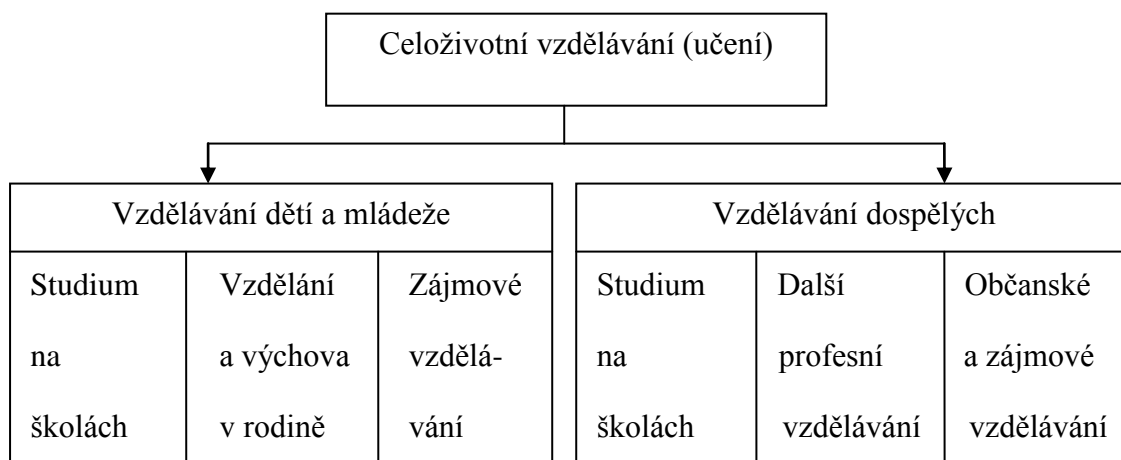
jež se formují. Emotivní hodnotová orientace učení je charakteristická při hodnotovém osvojování si světa, při vytváření vztahu člověka k věcem a jiným lidem na základě zvnitřňování norem a ideálů a také při utváření hodnotových kritérií. Operační cílová orientace je postup člověka, jenž neustále vytváří a také zlepšuje dovednosti ve spolupráci s okolním světem na základě metod, způsobů a přístupů, které postupně uplatňuje ve svém dosavadním životě ve sféře pracovní i společenské (Livečka, 1982)

4 VZDĚLÁVÁNÍ JAKO CELOŽIVOTNÍ PROCES

Vzdělávání u člověka není omezeno jenom na dobu dětství a mládí, kdy navštěvujeme školy, ale provází člověka ve všech věkových stupních. Ideu celoživotního vzdělávání můžeme najít už u Jana Ámose Komenského, kterému nejde jenom o rozumovou výchovu jedince, ale jde mu i o formování jeho charakteru a kultury jednání, o rozvoj celé osobnosti. Podle něj by měl být člověk zdokonalován a přiměřeně vzděláván. (Mužík, 1998) A schopnost učit se má každý člověk bez ohledu na svůj věk, je potřeba být k tomu učení někým nebo něčím podněcován a také motivován. (Petřková, Čornaničová, 2004)

Výchova a vzdělávání probíhají v průběhu lidského života a nejsou brány jen jako jednorázová záležitost, která je vymezena školní docházkou. Každý jedinec potřebuje také specifické podmínky pro další vzdělávání.

Celoživotní vzdělávání tvoří velmi bohatý a vnitřně diferenciovaný celek, který můžeme znázornit na daném schématu:

Obr. č. 1 Vymezení celoživotního vzdělávání a učení (Mužík, 1998)

Celoživotním vzděláváním chápeme formativní proces, který můžeme rozdělit do 5 etap. První etapou je předškolní výchova a vzdělávání, která se věnuje malým dětem. Druhou etapou je základní výchova a vzdělávání po dobu povinné školní docházky na základních školách, která je povinná pro všechny děti. Třetí etapou je všeobecné vzdělávání na gymnáziích. Následnou čtvrtou etapou, kterou literatura uvádí, je odborné vzdělávání na středních odborných učilištích, vyšších odborných školách a také na vysokých školách. Posled-

ní pátou etapou je vzdělávání dospělých, které zahrnuje období produktivního věku i v období skončení jejich ekonomické aktivity.

Od 60. let 20. století se začal v dokumentech mezinárodních organizací a nadnárodních seskupení objevovat požadavek celoživotního vzdělávání. Závěry 2. světové konference UNESCO, která se zabývala otázkami vzdělávání dospělých, upozorňovaly na nutnost prosazení komplementarity mezi vzděláváním školním a vzděláváním dospělých. V dalších dokumentech se hovoří o tzv. druhé vzdělávací cestě, která má vytvořit možnost studia pro dospělé, kteří z různých důvodů nevyužili vzdělávací systém v příslušné etapě svého života. V současné době by měla být člověku ve společnosti poskytována možnost dále se vzdělávat. (Mužík, 1998)

4.1 Pohled na vzdělávání dospělých

Vědou o výchově a vzdělávání dospělých se zabývá vědní obor andragogika. Zabývá se také zvláštnostmi, jak působí pedagogické zákonitosti na dospělé jedince, jaký je systém výchovy a vzdělávání u dospělých a také definuje samotnou osobnost v tomto výchovném a vzdělávacím procesu. Tato věda vymezuje i vztah andragogiky k jiným společenským a pedagogickým vědám. (Palán, 2002)

Termín andragogika se objevuje již během první poloviny 19. století, kdy ho použil Alexander Knapp. O andragogice hovořil jako o vzdělávání v dospělém věku, tudíž už zde jsou snahy rozeznat a oddělit ji od vzdělávání mládeže. (Mühlpachr, 2004) A je nutné dodat, že výchovu a vzdělávání dospělých může provozovat jak veřejnost nebo stát, tak se lze vzdělávat v soukromí, v občanské společnosti. Nejdůležitějším faktorem je zde ale to, že výchova a vzdělávání dospělých je svobodné a dobrovolné, protože dospělí lidé nemají povinnost se vzdělávat, vzdělání je u nich považováno za právo. (Bronová, 1999)

Andragogika jako věda i jako studijní obor existuje zhruba od 50. let 20. století. Vzdělávání dospělých hraje však již dlouhou dobu významné místo ve společnosti, velký rozmach byl patrný po 2. světové válce. To bylo především proto, že lidé měli více volného času a chtěli ho trávit smysluplně. Lidé se ale mohou chtít vzdělávat jen pro svou radost, ze zájmu. (Kopecký, 2007)

Důležité u vzdělávání dospělých je to, že jedinec v dospělosti má pořád zachovanou schopnost učit se a tato schopnost může být využita v jeho prospěch. Vzdělávání u dospělých je nutné i kvůli nárokům, které jsou na ně v dnešní společnosti kladeny. Lidé se potře-

bují zdokonalovat v zaměstnání, pro větší prestiž a uznání od okolí, díky lepšímu vzdělání může být dospělý schopen řešit nějaké konflikty nebo problémy. (Mužík, 2004)

Přesto v porovnání ukazatelů vzdělávání dospělých v České republice a v zahraničí u nás se vzdělávání dospělých rozvíjí pomaleji než v jiných státech a také se začaly snižovat kvantitativní ukazatele vzdělávání dospělých. I přes stárnutí populace, k čemuž dochází, zde není patrný jejich rozvoj vzdělávání. (Bílá kniha, 2001)

Jestliže se dospělý rozhodne vstoupit opět do vzdělávacího procesu, měl by se snažit využít a zvýšit svůj potenciál, který v sobě ukrývá a měl by díky tomu snáze najít své místo ve společnosti. Také už ví, v čem se potřebují zlepšit, co se potřebují naučit a podřizují tomu samotný výběr vzdělávacích aktivit a svůj vlastní výkon. I učitelé se jinak chovají při vzdělávání dospělých oproti vzdělávání dětí a mládeže. (Mužík, 2004)

4.2 Pohled na vzdělávání seniorů

Stejně jako vzdělávání dospělých má svůj specifický název andragogika, tak i vzdělávání seniorů nazýváme odborně gerontagogika, která byla původně brána jako teorie výchovy a vzdělávání pro stáří a ve stáří. Při vzdělávání seniorů nejde primárně o získávání nových vědomostí a dovedností, které člověk potřebuje k dosažení nějakého výkonu, ale jde zde spíše o rozvoj jeho schopností, o prohloubení znalostí a o vlastní seberealizaci, která má zcela jiný rozměr v seniorských letech. Seniori mají potřebu poznávat, učit se něco nového, mají potřebu komunikovat s jinými lidmi, ale také mají potřebu klidu, pohody, rozptýlení nebo potěšení. Důležitý je pro ně pocit uplatnění a vlastní angažovanosti, chtějí se kreativně rozvíjet a účastnit se i kulturního života. (Petřková, Čornaničová, 2004)

Vzdělávání seniorů je považováno jako jedna ze sfér edukace dospělých a toto vzdělávání má několik společných znaků se zájmovým vzděláváním. Jedná se především o dobrovolnost, orientaci na volný čas nebo jde o uspokojení individuálních potřeb jedince. Jsou zde ale i odlišnosti od zájmového vzdělávání a to takové, že se výhradně zaměřuje na osoby v postproduktivním věku. A u vzdělávání seniorů je také jiná motivace, jiné cíle. Vzdělávání seniorů by se nemělo zařazovat pouze do segmentu zájmového vzdělávání, protože vzhledem k tomu, že dnešní populace stárne a ubývá ekonomicky aktivních obyvatel, získává vzdělávání starších obyvatel větší význam než kdy jindy. (Šerák, 2009)

Pokud chceme posuzovat schopnost učit se a studovat u seniorů, musíme brát v potaz zejména inteligenci, která je označována jako inteligence krystalizovaná a která je výsled-

kem přecházejícího učení a životních zkušeností každého jedince. Stáří potom necharakterizujeme jako období poklesu nebo bezmocnosti, ale jako období adaptivní kompetence. Tato adaptivní kompetence není automatická, ale rozvíjet ji a zvyšovat ji můžeme prostřednictvím učení. (Bočková, Petřková, 1997)

Při vzdělávání seniorů je nutné brát v potaz jejich zdravotní stav, změny smyslových orgánů, především se jedná o sluch a zrak. Z toho důvodu by se senioři měli učit v kratších učebních jednotkách, v nichž je důležité brát ohled na jejich křivku pozornosti, která se liší od mladých jedinců, dále by se informace a daná fakta měly objevovat ve schématech, tabulkách nebo blocích, které slouží pro lepší orientaci a také větší názornost učiva. Senioři by si novou látku měli i častěji opakovat, což slouží k lepšímu zapamatování, učitelé by měli mluvit na seniory nahlas, srozumitelně a pomaleji, aby si stihli utřídit nově získané poznatky a také by měli učitelé dbát na to, aby pro své studenty – seniory vybírali vhodné audiovizuální pomůcky, které jim opět pomohou v lepším zapamatování. (Ort, 2004)

Petřková a Čornaničová (2004) do pojetí gerontagogiky zahrnují téměř veškeré edukační aktivity, které mají spojitost se seniory. Podle nich se jedná o edukaci seniorů, kterou berou jako hlavní těžiště zájmu, dále se zabývají preseniorskou edukací, která zahrnuje přípravu budoucích seniorů na stáří, a proseniorskou edukací, ve které se jedná hlavně o mezigenerační porozumění, snaží se dosáhnout toho, aby stáří bylo společensky uznáno.

4.2.1 Edukace seniorů

Podle Čornaničové jde při edukační práci se seniory především o uspokojování jejich potřeb, kterými může být nezávislost ve vztahu ke vzdělávání a ke službám, senioři mají možnost se zapojovat do spolků nebo sdružení, které mohou i sami zakládat, zapojují se do procesů rozhodování, seberealizují se, rozvíjí svůj potenciál a mají přístup k nejrůznějším zdrojům, od ostatních je požadována důstojnost a slušné zacházení se seniory a důležitá je i dostupnost zdravotní, sociální nebo právní péče (podle jejich potřeby). (Čornaničová in Šerák, 2002)

4.2.2 Preseniorská edukace

Beneš (1997) je zastáncem názoru, že to, jak jedinec prožije své stáří, je ovlivněno tím, jak prožil své předchozí životní etapy. Protože pokud jedinec tyto předchozí fáze prožil kvalitně, tak i jeho stáří by mělo být kvalitní. Čím lépe zvládneme jednu etapu našeho života, tím lepší bude etapa následující.

I když člověk nemyslí celý život na to, jaké to bude, až půjde do důchodu, před důchodovým věkem bychom se měli seznamovat s tím, co nás čeká. Jedná se zde o zdravotní aspekty, kdy bychom se měli snažit minimalizovat důsledky fyziologických změn, měli bychom se snažit o zdravý životní styl, dále se musíme zabývat aspekty sociálními, kdy se celý život změní, jelikož většina lidí přestává pracovat, je důležité hledat možnosti, jakým způsobem budeme trávit volný čas, kterého budeme mít dostatek, své opodstatnění jistě mají i mimopracovní kontakty. Neměli bychom zapomínat ani na aspekty ekonomické. Většinu lidí se s odchodem do důchodu změní příjem a nebude si moci dovolit tolik, co si mohl koupit v době ekonomického zajištění. Je nutné, abychom na finanční stránku věci nezapomínali a měli aspoň nějakou rezervu pro náhlé případy. (Šerák, 2009)

Heslo ROSA označuje pro jedince základní strategii, jak lze úspěšně stárnout.

R – racionální postoj (jedinec by měl mít o stárnutí dostatek informací, aby se na něj mohl co nejlépe připravit, aby minimalizoval prvky, které by ho mohly zaskočit)

O – orientace na budoucnost (důležité je mít vizi něčeho, na co se můžeme těšit, co nám i v krátké budoucnosti může udělat radost ze života)

S – sociální kontakty (neuzavírat se před okolním světem jen proto, že jsme v důchodu, naopak snažit se mít kolem sebe lidi, měli bychom se účastnit společenských akcí a různých aktivit, zajímat se o to, co se děje okolo)

A- aktivita (mít nějaké záliby a koníčky, které naplňují volný čas, dobré je mít nějakou pravidelnou aktivitu, na kterou se může těšit) (Srnc, 1997)

4.2.3 Proseniorská edukace

Dříve bylo zvykem, že vedle sebe žilo několik generací a všechny spolu vycházely. V současné době je obraz trochu jiný, mladí lidé nevědí, jak mají se starými lidmi jednat a komunikovat. Mnohdy kvůli tomu může dojít ke generačním konfliktům. Chybí jim osobní zkušenosti, díky nimž by vycházet s jinou generací nebyl takový problém. Cílem proseniorské edukace je vytvářet o seniorech pozitivní myšlení u ostatních a jeho snahou je i pokus o překonání ageismu. (Šerák, 2009) Ageismus je společenský předsudek vůči stáří a tento termín byl použit Robertem Butlerem, který jako první mluvil o diskriminaci na základě věku. (Tošnerová, 2002) Vzhledem k tomu, že naše populace stárne, budeme se muset naučit vycházet se seniory lépe než teď, protože budou aktivní a budou se účastnit společenského života, budou stále ještě pracovat, i když by už měli být v důchodu. Vhodné

jsou proto různé edukační aktivity, kde se setkávají zástupci různých věkových skupin.
(Šerák, 2009)

5 PODPORA OKOLÍ PRO SENIORY

5.1 Rodina a senioři

V životě seniora má rodina jednu z nejdůležitějších rolí. Klidný, harmonický domov totiž příznivě ovlivňuje biologickou, psychickou i sociální rovnováhu u starších lidí. Pro mnoho lidí je rodina stále uznávanou hodnotou a staří lidé si jí váží, protože rodina plní funkci citového a sociálního zázemí pro ně, zabezpečuje blahobyt morální i materiální, přispívá jedincům k udržení zdraví a k jejich autonomii, rodina poskytuje zabezpečení ekonomické a sociální, pokud je taková potřeba. (Petřková, Čornaničová, 2004)

Můžeme rozlišovat šest dimenzí solidarity, které nám vyjadřují soudržnost a podporu mezi jednotlivými generacemi. První dimenzí je emoční vztah mezi rodiči a dětmi, druhou je frekvence a forma setkávání a kontaktů. Další dimenzí je míra hodnotového souhlasu mezi jednotlivými generacemi, výpomoc a podpora na obou stranách, pátou dimenzí je vědomí závazků a povinností. Poslední dimenzí solidarity, která je uvedena v literatuře, je typ a struktura soužití v rodině. (Bengston in Petřková, Čornaničová, 2004)

Mezigenerační solidarita, která je vyjádřena blízkostí vztahů, četností vzájemných kontaktů a také výpomocí s bydlením, se může postupem času změnit i ve zdroj nedorozumění a konfliktů. Důležité jsou povahové vlastnosti jednotlivých aktérů, aby k podobným nedorozuměním nedocházelo. Rodinní příslušníci, kteří se starají o člena rodiny, nejsou často připraveni na obtíže, které mohou při starání se nastat, proto by bylo vhodné, aby se v rámci výchovy ke stáří a ve stáří věnovala pozornost i pečovatelským aktivitám. Pozor bychom si měli dát na nevhodné zacházení se seniory a i oni sami by měli vědět, jaká práva mají a na koho se v případě nouze a potřeby mohou obrátit. (Petřková, Čornaničová, 2004)

5.2 Komunita, společnost a senioři

Abychom mohli mluvit o společnosti pro všechny, je potřeba spojit všechny zainteresované strany. I v materiálech OSN je zdůrazňována participace seniorů na životě v naší společnosti. K tomu je důležité seniory ve společnosti podporovat, třeba prostřednictvím sdělovacích prostředků. Ty totiž mají tu moc vyvracet negativní obraz u ostatních lidí. Senioři potřebují cítit podporu i od místní správy a mimovládních organizací. Dobrá je pro ně občanská angažovanost, kdy mohou třeba v případě potřeby zastupovat po dobu dovolené některé pracovníky, mohou být jako dozor v muzeu či na výstavě, senioři jsou schopni také provádět údržbářské a opravářské služby aj. Pro seniory je dobré z hlediska výchovy ke

stáří a ve stáří, pokud vznikají různé seniorské spolky a hnutí. V průběhu roku byla iniciativa ke vzniku projektu OLSEKT (Otázky lidského stárnutí na konci tisíciletí), kdy jeho cílem bylo postupně připravovat seniory a stárnoucí populaci na život v dalších desetiletích. Cílem OLSEKTU bylo především objasňovat problémy ve stáří, které se vyskytují v současné společnosti, což může být současný populační vývoj nebo vědeckotechnický rozvoj, dále se snažil tento projekt hledat možnosti, jak by se mohli senioři reintegrovat do aktivního života ve své vlastní komunitě, snažil se využívat poznatky současné vědy o možnostech, jak lze udržovat dobré funkce paměti, na které jsou částečně závislé ostatní mentální potence až do pokročilého věku a v neposlední řadě se snažil zapojit seniory do svépomocných aktivit s přispěním místních úřadů. Aktivity tohoto projektu podporují i granty Nadace rozvoje občanské společnosti PHARE, které je realizují pomocí přednášek a seminářů v klubech seniorů a dalších seniorských organizacích, připravují instruktory na správné vedení, propagují cvičení paměti, mají svou vlastní publikační činnost a vydávají vlastní zpravodaj Orientace. Na úrovni společnosti a komunity je pro seniory významnou součástí vytváření příležitostí pro vzájemné poznávání, porozumění a také setkávání různých generací, tzv. mezigenerační dialog. Vzdělávání pro mnoho seniorů představuje právě vztah mezi generacemi, jelikož je možné studovat společně s mladými studenty. Tento model je známý především z Rakouska. (Petřková, Čornaničová, 2004)

6 VZDĚLÁVACÍ INSTITUCE PRO SENIORY

V České republice i v ostatních zemích mají senioři širokou škálu možností, kde by se chtěli vzdělávat. Vzdělávání seniorů se věnuje spousta nadací, spolků a institucí, jejichž zastřešující organizací je Svaz důchodců ČR. (Šerák, 2009)

6.1 Univerzity třetího věku

První Univerzitu třetího věku (dále jen U3V) založil ve francouzské Toulouse Pierre Vellas v roce 1973. (Šerák, 2009) Ta vznikla na Fakultě sociálních věd a její mezinárodní spolupráci zastřešuje organizace AUITA. (Ort, 2004) V České republice vznikaly tyto instituce o něco později, v 90. letech 20. století, v roce 1986 – 1987, a mezi první patří U3V při Univerzitě Palackého v Olomouci z iniciativy Československého červeného kříže a při Fakultě všeobecného lékařství Univerzity Karlovy. Poté se začaly rozšiřovat na téměř všechny vysoké školy, v současné době je jich přibližně 45 (Šerák, 2009) Základním cílem těchto univerzit bylo zlepšit kvalitu života lidí třetího věku právě prostřednictvím vzdělávacích programů. (Petřková, Čornaničová, 2004)

Tyto univerzity poskytují svým studentům, seniorům, vzdělání na vysokoškolské úrovni, čímž se liší od jiných vzdělávacích institucí. (Mühlpachr, 2004) Pod tímto názvem jsou zahrnuty všechny vzdělávací akce, které jsou pořádány vysokými školami a jejich fakultami. Jsou určeny pro seniory v okamžiku, kdy ukončili svou výdělečnou činnost a mají maturitu, i když ne všechny univerzity trvají na podmínce maturitní zkoušky. Kurzy uskutečňované U3V jsou určeny k rozšiřování poznatků, které seniory zajímají. (Šerák, 2009) Studium na U3V nemá své studenty připravovat na jejich profesi a nezakládá se na nároku profesního uplatnění jedince ve společnosti, ale jde o osobnostní rozvoj. (Mühlpachr, 2004)

Studijní obory na U3V jsou ve velké míře v souladu s profilací vysoké školy, na které je U3V zřízena. Vyučujícími pro seniory jsou zde především učitelé, kteří učí na dané vysoké škole. U3V převzaly klasickým vysokých škol i různé organizační prvky, jako je rozdělení na semestry a ročníky, s vyšším ročníkem se rozšiřuje a prohlubuje záběr odborného studia, které je seniorům předkládáno, je formalizovaný začátek a také ukončení studia. (Čornaničová, 1999)

Kurzy, které je možné studovat na U3V, nejsou stejné jako akreditované studijní obory na vysoké škole, ale probíhají formou přednášek. Rozdíl mezi studenty U3V a řádnými stu-

denty na vysokých školách je hlavně v tom, že studenti U3V po dokončení studia nedosáhnou na akademický titul, ale dostanou jen potvrzení o absolvování kurzu. (Šerák, 2009)

U3V jsou považovány za nejnáročnější způsob vzdělávání, který si mohou senioři vybrat. V České republice jsou U3V realizovány v rámci celoživotního studia. (Mühlpachr, 2004)

6.2 Akademie třetího věku

Akademie třetího věku (dále jen A3V) představují pro seniory možnost vzdělání především ve městech, kde nejsou vysoké školy, tím pádem ani U3V. (Čornaničová, 1999) A3V začaly vznikat v 80. letech 20. století a jako první byla pravděpodobně otevřena A3V v Přerově roku 1983. A3V začaly vznikat z iniciativy tamních gerontologických pracovišť. (Šerák, 2009) Tyto akademie jsou pod záštitou různých organizací, institucí i středních škol. Obsah přednášek, seminářů nebo diskuzí je přizpůsobován individuálním zájmům občanů a také jejich potřebám. (Mühlpachr, 2004)

Oproti U3V se studium na A3V vyznačuje menší náročností a je zde kladen důraz na srozumitelnost obsahu učiva a jeho výkladu. Účastníci A3V mají volnější studium, neskládají během studia žádné zkoušky a na závěr dostanou potvrzení o absolvování kurzu. To je většinou vydáno pouze na základě jejich prezenze. (Šerák, 2009) A3V je obvykle jednosemestrální, ale i vícesemestrální a zahrnovat by měl alespoň deset společných setkání v předem určených intervalech. Účastníci těchto kurzů by měli tvořit uzavřenou skupinu, kde je možné navazovat nová přátelství a kontakty. (Čornaničová, 1999) Také pořádání akademií třetího věku nevyžaduje žádnou složitou organizační strukturu, neboť pořadatelem může být jakákoliv společenská organizace nebo i jiná instituce a často se na realizaci podílí více pořadatelů. (Šipr, 1997)

6.2.1 Rozhlasová akademie třetího věku

Rozhlasová akademie třetího věku je další možností, jak je možné vzdělávat seniory. Již od roku 1997 se jako samostatný pořad vysílá v Českém rozhlase 2 – Praha. V této akademii mají senioři šanci vzdělávat se v cyklech, které mají různá zaměření, jako je historie, botanika, sociální komunikace, literatura nebo psychologie a další. V každém vzdělávacím cyklu senioři zpracují písemné práce. Pokud je student úspěšný, na závěr obdrží diplom o absolvování. Senioři se díky Rozhlasové akademii třetího věku mohou účastnit i jiných aktivit, např. zájezdů, které jsou uspořádány ke Dni seniorů, mohou se setkávat s lektory atp. (Šerák, 2009)

6.3 Kluby seniorů

Kluby seniorů, kluby aktivního stáří, kluby dříve narozených nebo kluby důchodců fungují na podobném základě jako A3V. Jsou zde ale méně formální, ale zato trvalejší vztahy návštěvníků. U nás jde o nejvíce rozšířenou formu sdružování seniorů a klade větší důraz na uspokojení potřeb, na rozvoj zájmů seniorů. Aktivity, které jsou zde prováděny, jsou většinou jednorázové, zcela výjimečně se jedná o cyklickou formu. Senioři, kteří se zde setkávají, se mohou zúčastnit různých zájmových kulturních, sportovních nebo vzdělávacích aktivit. Zřizovatelem klubu seniorů jsou orgány místní a státní správy, domovy důchodců, podniky nebo charitativní organizace. (Šerák, 2009)

6.4 Seniorská centra

Seniorská centra jsou občanskými sdruženími, která by se měla stát součástí sítě vzdělávacích možností, která máme pro seniory. Tato centra by se měla snažit o to, aby byly vytvořeny podmínky pro využití potenciálu, který senioři mají pro celou naši společnost, aby tyto vědomosti mohly být uplatňovány v každodenním životě a zároveň by seniorská centra měla umět zprostředkovat vědomosti seniorů těm, kteří to potřebují a kteří stojí o jejich pomoc. Tím se vlastně senioři stávají potřebnými a jsou opět smysluplně zapojeni do společenského dění. Seniorská centra jsou oproti jiným organizacím specifická v tom, že jsou ve velké míře realizovány právě samotnými seniory. Mají velmi bohatý program, protože sami vědí, čím chtějí naplňovat svůj volný čas. Důležitá je i získaná společenská podpora v jejich jednání a aktivitách. Senioři se v těchto centrech mohou vzdělávat v rámci kurzů, přednášek, seminářů na nejrůznější témata, ale také vydávají letáky a brožury pro veřejnost, mají klubovou činnost nebo poskytují přímé poradenství v krizových životních situacích. (Petřková, Čornaničová, 2004)

6.5 Letní univerzitní kurzy pro seniory

Letní univerzitní kurzy pro seniory jsou praktikovány především v USA a Kanadě, kde se jim říká „elderhostle“ a v Německu, kde se nazývají „Sommersemester“. „Elderhostle“ vznikly jako speciální nabídky univerzit v USA, které kombinovaly cestování a intelektovou aktivitu. Tato snaha se poté rychle rozšířila i do sousední Kanady. Tyto kurzy fungují již od roku 1975 a registrovaná jako nezisková společnost je „Elderhostel“ od konce roku 1997. Univerzity, které na tomto programu spolupracují, připravují učební program pro seniory, z nichž každý trvá jeden týden. Senioři se mohou dobrovolně zapsat na jeden i

více kurzů a po skončení kurzu na jedné univerzitě mohou pokračovat na té samé, ale také mají možnost odcestovat na jinou univerzitu s tímto programem, kde si vyberou jiný kurz podle jejich zájmu. Tyto programy musí být pro seniory podnětné a musí mít vysokou vzdělávací úroveň. Dále lektori musí brát ohled na to, že zdravotní stav seniorů se může měnit a přizpůsobovat tomu i výuku v programu. (Čornaničová, 1999) Tyto programy vznikly v USA a Kanadě především proto, že se tam neujaly U3V, které jsou známé v Evropě. (Šerák, 2009)

V Německu jsou obdobné programy, které jsou nazývány „Sommersemester“, připravovány pro seniory na letní semestr (jsou pouze jednosemestrální). Vysoké školy zde vydávají samostatné programy pro tato studia a senioři si podávají podle svého zájmu přihlášku na příslušný program. (Čornaničová, 1999)

6.6 Řádné studium vysoké školy

Řádné studium na vysokých školách není v České republice pro seniory příliš zpřístupněné, i když se o to některé univerzity snaží a jsou zaregistrovány aktivity k začlenění seniorů do řádného vysokoškolského vzdělávání. Senioři mohou na některých školách docházet na kurzy bakalářského studijního programu, kde se setkávají s řádnými studenty. Na Vysoké škole ekonomické v Praze je možnost navštěvovat přednášky právě s řádnými studenty, ale senioři mají nabídku omezenou pouze na dva předměty za semestr. Snahy o začlenění seniorů do řádného vzdělávání se objevily i na Univerzitě Palackého v Olomouci, FAMU nebo PF ZČU v Plzni. (Šerák, 2009)

V některých zemích, jako je třeba Rakousko, mají senioři právo se vzdělávat na vysokých školách, pokud vyhovují akademickým požadavkům. Na výuku tak opět dochází s řádnými studenty. (Čornaničová, 1999)

6.7 Organizace pro vzdělávání seniorů

6.7.1 Asociace univerzit třetího věku (AU3V)

Senioři mají díky vzdělávacím institucím možnost seznámit se s novými lidmi, navázat nová přátelství. V rámci studia na U3V vznikla různá seniorská sdružení, která pořádá další programy. Asociace univerzit třetího věku funguje v České republice od roku 1993 a má sídlo v Brně. Tato AU3V sdružuje více než 45 vysokých škol, které pro seniory organizují

výuku na U3V. Rovněž tato organizace spolupracuje se zahraničními organizacemi, mezi které patří AUITA nebo EFOS. (Šerák, 2009)

6.7.2 Association Internationale des Universités du Troisième Age (AUITA)

Organizace AUITA (Association Internationale des Universités du Troisième Age) sídlící v Toulouse vznikla v roce 1977 především kvůli stále většímu počtu U3V. Je to Mezinárodní sdružení U3V a jeho snahou bylo sjednotit všechny U3V a jí podobných organizací pod jednu organizaci.

AUITA má několik základních cílů, kterých se snaží neustále dosahovat. Patří mezi ně podpora v zakládání nových U3V a růst těch stávajících na celém světě, snaží se udržovat vztahy a kontakty, které jsou mezi členy, snaží se také navazovat kontakty v oblasti regionálních zájmů, snaží se poskytovat členům informační služby a spolupracuje s různými organizacemi, které se nějakým způsobem zabývají ve své činnosti vyšším vzděláváním a životními podmínkami starší generace. (Mühlpachr, 2004)

6.7.3 European Federation of Olders Students at the Universities (EFOS)

Organizace EFOS (European Federation of Olders Students at the Universities) je mezinárodní sdružení se sídlem v Bruselu. Vznikla z toho důvodu, že bylo potřebné vytvořit platformu pro výměnu zkušeností s organizováním aktivit, které jsou z oblasti vzdělávání seniorů v rámci celoživotního vzdělávání. Zasedání EFOSu je organizováno dvakrát ročně v některé z evropských zemí, jedno setkání je na jaře a druhé na podzim. V České republice se konala již 3 zasedání.

EFOS se snaží podporovat seniory ve studiu na univerzitách, chce jim také umožnit studium společně s juniory, což je v poslední době velmi aktuální, nicméně v České republice tomu tak není v mnoha případech, snaží se zajistit přístup ke vzdělání všem, kdo o to projeví zájem, pomáhá jim například v přípravě na přijímací zkoušky, EFOS také zastupuje politické a vzdělávací zájmy seniorů na veřejnosti, chce zlepšovat kvalitu života seniorů a zvyšovat jejich sebevědomí i společenskou pozici a po regionálních organizacích požaduje, aby všechny tyto požadavky prosazovaly, jelikož jsou získané poznatky a schopnosti seniorů pro naši společnost prospěšné. (Shromáždilová, 2007)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 PROJEKT VÝZKUMU

Cílem mého výzkumu je zjistit, jaký je aktuální stav na Univerzitě třetího věku ve Zlíně. Zajímá mě, jak jsou senioři, kteří na tyto kurzy dochází, spokojeni s nabídkou kurzů a jaká jsou jejich očekávání i samotná motivace ke studiu. Dalším cílem, který jsem si stanovila, bylo zjištění, jestli seniorům vyhovuje aktuální nabídka kurzů, které jsou realizovány, případně jestli by uvítali větší možnost výběru. Názory respondentů mohou být velmi podnětné pro samotné vedení univerzity, která by mohla přemýšlet třeba o rozšíření nabízených kurzů.

7.1 Výzkumný problém

Výzkumným problémem se rozumí jasná a jednoznačná otázka nebo výrok, na kterou hledá výzkumník odpověď. (Maňák, Švec, Š., Švec, V., 2005)

Jako hlavní výzkumný problém jsem si stanovila: Jaká je spokojenost posluchačů U3V s nabídkou poskytovaných služeb na UTB ve Zlíně a splňují kurzy očekávání seniorů?

Jedná se o výzkumný problém popisný, proto nestanovuji hypotézy z hlavního výzkumného problému, chci znát aktuální stav. Chci se dozvědět o věcech, které jim na U3V chybí, které by senioři ve svém vzdělávání ocenili. Po stanovení hlavního výzkumného problému stanovuji dílčí cíle.

7.2 Druh výzkumu

Jelikož chci znát názory od více seniorů, zvolila jsem si kvantitativní výzkum, u něhož mohu získat více informací a mohu tak lépe zodpovědět mnou zvolený výzkumný problém.

Kvantitativní výzkum se opírá i o teorii, která je východiskem pro řešení daného výzkumného problému. (Maňák, Švec, 2004)

7.3 Výzkumný vzorek

Základním souborem jsou senioři, kteří navštěvují U3V ve Zlíně. Výběrovým vzorkem jsou posluchači 1. ročníku i 2. ročníku U3V ve Zlíně v akademickém roce 2009/2010, kteří byli přítomni na výuce nebo přednášce ve 13. a 14. týdnu tohoto roku, proto je výběr dostupný. V současné době navštěvuje U3V a její detašovaná pracoviště 609 seniorů, kteří

mají zájem o vzdělání. Jejich počet se neustále zvyšuje a zájem o vzdělávání u nich neklesá.

7.4 Způsob výběru dat

Pro zjištění spokojenosti seniorů s kurzy, které jsou jim k dispozici, a splnění očekávání, které od těchto kurzů mají, jsem se rozhodla vytvořit dotazník. Výzkum jsem realizovala poslední březnový týden a první dubnový týden letošního roku. Zkontaktovala jsem se s Ing. et Mgr. Jarmilou Hřebíčkovou, která je referentkou pro U3V ve Zlíně. Byla velmi vstřícná a ochotná pomoci mi s čímkoliv, co se U3V týká. Zjistila jsem si, kdy mají senioři na U3V výuku a chodila jsem na jejich hodiny rozdat dotazníky, čímž jsem měla zaručenou velkou návratnost. Celkem jsem rozdala 237 dotazníků, pouze jedna paní mi odmítla dotazník vyplnit, takže celkový počet byl 236. Ostatní byli milí a neměli s vyplněním dotazníku problém. Z těchto 236 jsem musela vyloučit dalších 36 dotazníků, protože respondenti zahrli více možností. Proto pro statistické znázornění mi zůstalo rovných 200 dotazníků. Výhodou osobního rozdání bylo i to, že se mohli senioři zeptat, pokud něčemu nerozuměli a také to, že jsem nemusela čekat, až se mi dotazníky vrátí.

7.5 Volba výzkumných technik

Pro zjištění přístupu seniorů ke vzdělávání jsem si zvolila dotazník, který jsem sama vytvořila. Na začátku jsem se krátce představila a seniorům jsem sdělila, k čemu daný dotazník slouží. Uvedla jsem také, že dotazník je zcela anonymní a že slouží jen k mé diplomové práci. Dotazník se skládá ze 17 otázek, z nichž bylo 12 uzavřených strukturovaných otázek, které nabízejí pouze připravenou odpověď, na 4 otázky mohli respondenti odpovědět i jinou než danou odpověď a 17. otázkou je věk respondenta.

7.6 Hypotézy a proměnné

Abychom mohli dále pracovat, je nutné si z hlavního popisného problému stanovit dílčí cíle a dílčí hypotézy, které poté zpracovávám v programu Statistica 8. Jakmile mám stanoveny hlavní hypotézy, formuluji nulovou a alternativní hypotézu. Dále je důležité stanovit i proměnné, které jsou obsaženy ve výzkumném problému.

Proměnné mohou být podnětové nebo odpověďové. Podnětovou proměnnou považujeme za možnou příčinu změn, je to tzv. nezávisle proměnná. Odpověďová proměnná je pak důsledek působení podnětové proměnné a nazýváme ji závisle proměnná.

První dílčí cíl: Jaký vliv má spokojenost seniora s kurzem na uplatňování informací?

H1 „Čím je člověk spokojenější s kurzem, tím více uplatňuje získané informace.“

Z této hlavní hypotézy formuluji nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 - Mezi spokojeností seniora s kurzem a uplatňováním získaných informací není vztah.

H_A – Mezi spokojeností seniora s kurzem a uplatňováním získaných informací je vztah.

Z této hypotézy nám vyplývá jako proměnná spokojenost s kurzem, což jsou v dotazníku data ordinální, a uplatňování informací, data nominální. Závislou proměnnou jsou získané informace a jsou to taková data, se kterými se setkáváme, jsme schopni si je zapamatovat a dále je používat pro svou potřebu. Nezávisle proměnnou je v tomto případě spokojenost s kurzy. Se slovem spokojenost se setkáváme velice často a je to vnímání toho, jak jsou splněny jeho požadavky, představy nebo očekávání.

Druhý dílčí cíl: Jaký vliv má pohlaví na spokojenost s nabízenými kurzy?

V tomto bodě stanovujeme hlavní hypotézu H2 a také hypotézu nulovou a alternativní.

H2 „Ženy jsou spokojenější s nabízenými kurzy více než muži.“

H_0 - Mezi pohlavím a spokojeností s nabízenými kurzy není vztah.

H_A - Mezi pohlavím a spokojeností s nabízenými kurzy je vztah.

V tomto případě máme stejnou ordinální proměnnou jako v prvním dílčím cíli, ale teď je to závisle proměnná. Druhou proměnnou je pohlaví, nominální a nezávisle proměnná. Biologické pohlaví je určováno již v děloze spermií a vajíčkem. Vajíčko obsahuje chromozom X, spermie obsahuje chromozom X nebo Y. (<http://www.i-seznameni.cz/clanky/pohlavi.html>)

Třetí dílčí cíl: Jaký vliv má věk seniora na očekávání od kurzu?

Z dílčího cíle určíme hypotézu hlavní, poté nulovou a alternativní.

H3 „S věkem seniora se mění i míra očekávání od kurzu.“

H_0 - Mezi věkem seniora a očekáváním není vztah.

H_A - Mezi věkem seniora a očekáváním je vztah.

Ve třetí hypotéze máme dvě nové proměnné. Závislou proměnnou je očekávání od kurzu, jedná se o data ordinální, a nezávisle proměnnou je věk seniora, vzhledem k vytvoření škál pro věk se jedná také o data ordinální.

Očekávání od kurzu můžeme definovat jako lidskou emoci, kdy se člověk objevuje před neznámou situací. Očekávání může být pozitivní i negativní.

Věk definujeme jako dobu, která uplynula od narození jedince. Stáří určujeme v současné době podle chronologického nebo kalendářního věku, ale rozdíly mezi stejně starými lidmi mohou být různě velké.

Čtvrtý dílčí cíl: Jaký vliv má spokojenost s kurzem na jeho další účasti?

H4 „Čím je senior spokojenější s kurzem, tím spíše přemýšlí o další účasti.“

H_0 – Mezi spokojeností s kurzem a další účastí není vztah.

H_A – Mezi spokojeností s kurzem a další účastí je vztah.

I v posledním dílčím cíli se nám objevuje proměnná spokojenost s kurzem. Zde je spokojenost s kurzem závisle proměnnou s ordinálními daty, nezávisle proměnná je další účast. V dotazníku je volba této odpovědi také ve škále, proto se jedná o data ordinální. Další účast je možno definovat jako znovunavrácení, opětovné aktivní zapojení do studia.

8 UNIVERZITA TŘETÍHO VĚKU VE ZLÍNĚ

8.1 Historie vzniku Univerzity třetího věku ve Zlíně

Již od počátku vzniku Univerzity Tomáše Bati byla snaha zpřístupnit univerzitní prostředí široké veřejnosti a dlouhodobé plány rozvoje univerzity směřovaly i vzhledem k demografickým změnám k otevření prvního ročníku vzdělávacího programu pro seniory. Univerzita třetího věku (U3V) započala svou činnost v akademickém roce 2002/2003. Program byl uzpůsoben pro seniory, kteří již nejsou ekonomicky aktivně činní, ale chtějí se dále vzdělávat a obohacovat svůj život o poznatky i nové přátele. Zástupci všech fakult a zástupci rektorátu jsou v radě U3V, která je řídicím orgánem. (Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně, 2009)

8.1.1 Vývoj do roku 2007

První rok byl zahájen v říjnu roku 2002 a senioři si mohli vybrat ze dvou cyklů. První cyklus (cyklus A) byl zaměřen na technicko-ekonomická témata a druhý cyklus (cyklus B) byl zaměřen na témata společensko-vědní. V prvním roce měla U3V 119 seniorských posluchačů. Pro velký zájem seniorů a ve snaze zpřístupnit vzdělání i seniorům, kteří nejsou ze Zlína a kteří nemají možnost se dopravovat, byla v roce 2003 zahájena společensko-vědní výuka i na detašovaném pracovišti ve Vsetíně, kde U3V sídlí na pracovišti Střední průmyslové školy. Na toto detašované pracoviště docházelo 50 seniorů hned v prvním roce. V dalším akademickém roce 2004/2005 byla nabídka programů ve Zlíně rozšířena o dvouletý cyklus Výtvarná umění (cyklus C), kde se senioři více aktivně zapojovali, protože docházeli i do ateliérů a mohli zde rozvíjet svůj potenciál. Na konci roku 2004 se univerzita přiblížila k otevření nových kurzů, jelikož zde byla s podporou státní dotace vybudována počítačová učebna. Ta slouží i jako počítačová studovna pro všechny studenty Univerzity Tomáše Bati. Díky novým prostorům se další akademický rok 2005/2006 rozrostla U3V o cyklus D – Počítače v praxi, E – Média a komunikace a F – Astronomie. Největší zájem je ze strany seniorů o práci s počítačem, která je realizována v 6 studijních skupinách. Celkový počet posluchačů byl v tomto akademickém roce 351, což znamenalo 20% nárůst počtu posluchačů. Další akademický rok nabídl seniorům opět zajímavou nabídku kurzů a přibýly další 3 cykly, které bylo možno navštěvovat. Radou bylo také rozhodnuto, že stávající cykly se otevřou a zopakují s odstupem 1-2 let. Nové cykly měly rozšiřovat a prohlubovat stávající nabídku. V akademickém roce 2006/2007 mohli senioři poprvé nastoupit do cyklu

G - Minimum občanského a zdravotnického práva, který byl zaměřen na základní pravidla fungování právního státu, cyklu H – O zdraví a psychice, kde se posluchači mohli dozvědět o základech medicíny, o biologické stránce člověka nebo jak si mohou udržovat fyzickou i psychickou svěžest, a cyklu I – Literárně-hudební, jež je zaměřen na klasickou i současnou hudbu, literaturu a také na témata týkající se divadla a filmu. V tomto roce došlo k rozšíření i na dalším detašovaném pracovišti, tentokrát se výuka koná v prostorách Knihovny Kroměřížska, kde výuka začala v říjnu roku 2006 společensko-vědními tématy pro dalších 25 posluchačů. Celkový počet studujících seniorů v tomto akademickém roce je 458. (Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně, 2009)

8.1.2 Vývoj v letech 2007 – 2009

V těchto letech bylo pro U3V důležitý především vznik dalších fakult, které jsou pod Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně, a to Fakulta aplikované informatiky a Fakultou humanitních studií. Byla zahájena výuka i v některých nových oborech, což se vše přeneslo i na U3V, protože akademičtí pracovníci Fakulty aplikované informatiky se více zapojili do dění a pro seniory připravili nový cyklus. V těchto letech se realizovaly další programy. Cyklus J – Zdravý člověk, zdravá výživa, zdravá planeta je formou přednášek i praktických cvičení a to z oblasti potravinářských technologií a ekologie. Cyklus K – Archeologie a etnologie vznikl především ze zájmu o užší spolupráci s institucemi ze Zlína, které se snaží o podporu při poznávání regionu, jeho historie a kultury. Cyklus L – Internet a informační média navazuje na cyklus D – Počítače v praxi. Člověk a společnost, cyklus M, rozvíjí do jednotlivých semestrů filosofii, psychologii, sociologii a pedagogiku, přičemž je zde předpoklad, že se tyto oblasti budou dále prohlubovat, ale vše záleží na zájmu seniorů. Pro akademický rok 2008/2009 jsou připraveny programy N – Základy teorie státu a práva, O – Fenomén Zlín a P – Duševní rozvoj a zdraví člověka. (Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně, 2009)

8.1.3 Akademický rok 2009/2010

V současné době mohou senioři se zájmem o vzdělávání navštěvovat 9 kurzů ve Zlíně a celkem 3 kurzy na detašovaných pracovištích ve Vsetíně a Kroměříži. Ve Zlíně je možno navštěvovat v prvním ročníku cyklus C – Dějiny výtvarných umění, cyklus Ca – Výtvarná umění - Ateliérová praktika, cyklus I – Literárně-hudební, cyklus M – Člověk a společnost, cyklus D – Počítače v praxi a cyklus L – Internet a informační média. Poslední dva jmenované cykly je možno studovat v prvním i ve druhém ročníku, cyklus L je navíc nástavbo-

vým cyklem pro absolventy Počítačů v praxi. Ve druhém ročníku si mohou senioři vybrat mezi 5 cykly. Již zmiňované Počítače v praxi a Internetem a informačními médii nebo cyklus N – Základy teorie státu a práva, cyklus O – Fenomén Zlín a posledním je cyklus P – Duševní rozvoj a zdraví člověka. Ve Vsetíně je pro 20 tamějších seniorů připraven cyklus přednášek a v Kroměříži probíhají dva cykly – Společenské vědy a Teorie státu a práva, celkem do knihovny dochází 41 posluchačů. V letošním roce má U3V ve Zlíně i na detašovaných pracovištích celkem 609 posluchačů, což znamená 12% nárůst zájmu o vzdělávání. Novinkou pro aktivní seniory, kteří již absolvovali kurz D i L, je založení Klubu absolventů U3V, do kterého se přihlásilo 33 posluchačů. Schází se pravidelně v počítačové učebně a procvičují si znalosti, které získali dříve i za dobu studia na U3V. Podmínkou je absolvování některého z kurzů, které jsou realizovány U3V ve Zlíně. Tito absolventi mají neustále elektronický průkaz posluchače U3V, proto stále mohou navštěvovat univerzitní knihovnu, studovny a je pro ně několikrát za semestr pořádána mimořádná přednáška na aktuální téma. Další novinkou, kterou využívá poměrně dost posluchačů, je snížení věku, od kterého je možné zahájit studium. V letošním roce se mohou přihlásit zájemci od 50 let. Poslední změnou, kterou schválila Rada U3V, je možnost nastoupit přímo do druhé ročníku cyklů N, O a P. (Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně, 2009)

8.2 Metody a formy výuky na Univerzitě třetího věku ve Zlíně

Programy, které jsou na U3V ve Zlíně dostupné seniorům, jsou z velké části realizovány formou dvouletých přednáškových cyklů, které je členěno na 4 semestry. Na začátku studia probíhá slavnostní imatrikulace studentů – seniorů a na závěr obdrží každý absolvent Osvědčení o absolvování Univerzity třetího věku. Programy, které jsou seniorům nabízeny, se z velké části vyučují pro studenty denního studia v obdobné formě. Senioři dochází na přednášky, které jsou dvouhodinové, každé dva týdny. Tato výuka probíhá v posluchárně U2, která pojme až 55 posluchačů. (Metody a formy výuky na U3V, 2009)

Každý posluchač musí na závěr semestru vypracovat seminární práci. Většinou se jedná o práci na libovolné téma z přednášek. Seminární práce je podmínkou k zakončení studia. V každém cyklu se poslední přednáška věnuje zpětné vazbě a celkovému vyhodnocení. Přednášky mohou být také doplněny exkurzemi, které jsou blízké obsahu výuky. Zejména na praktickou činnost jsou ale zaměřeny cyklus C – Výtvarná umění, která mají rozvíjet potenciál, tudíž posluchači navštěvují ateliéry Fakulty multimediálních komunikací. Dva semestry jsou tvořeny cykly přednášek a dva jsou zaměřena na praktickou ateliérovou

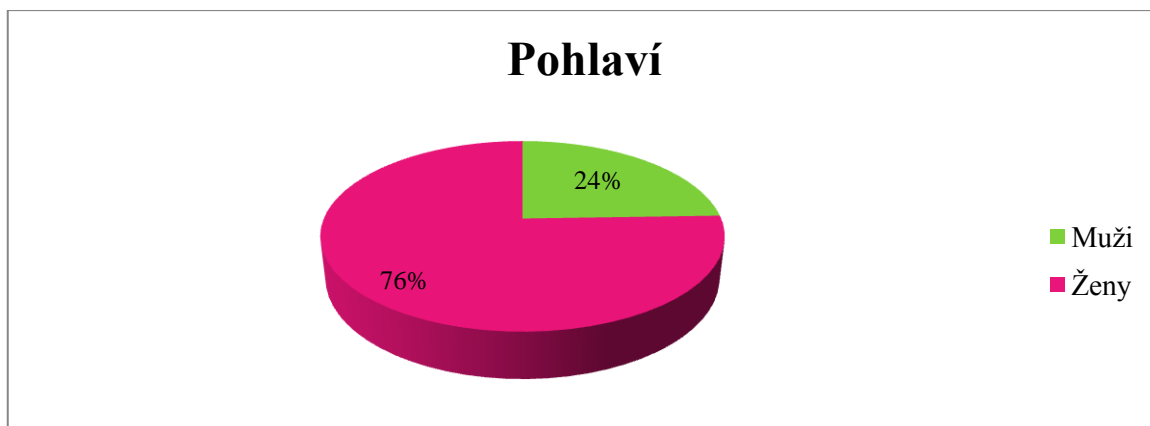
tvorbu. Absolventi tohoto cyklu se chtěli vzdělávat dále, a proto z jejich iniciativy vznikl nastavbový ročník, ve kterém se posluchači věnují jen tvořivé činnosti. Dalším kurzem, který je orientován velmi prakticky, je cyklus D – Počítače v praxi, který je vyučován v učebně pro malé skupinky. Každý posluchač má svůj vlastní počítač a vzhledem k počtu (maximálně 20 posluchačů v jedné hodině) účastníků se přednášející může všem věnovat. I tyto skupinky seniorů chtěli po absolvování kurzu pokračovat, proto na jejich popud vznikl další nastavbový cyklus L, kde mohou získané informace ještě prohlubovat. (Metody a formy výuky na U3V, 2009).

9 VÝSLEDKY VÝZKUMU

S výsledky dotazníkového šetření nejdříve provedu interpretaci výsledků třídění prvního stupně, které znázorním na grafech a tabulkách, kde uvádím i absolutní a relativní četnosti.

V první otázce respondenti uváděli jejich pohlaví, které jsem zanesla do grafu.

Graf 1 Pohlaví respondentů

Jak můžeme vidět z grafu, na Univerzitu třetího věku ve Zlíně dochází 75,5% žen a pouze 24,5% mužů. Bylo jsem překvapena, když jsem šla provádět dotazníkové šetření do cyklu D – Počítače v praxi a ze zde 17 přítomných posluchačů byli pouze 2 muži. Je to pravděpodobně i z toho důvodu, že v letošním roce jsou pro seniory otevřeny obory, o které se více zajímají ženy.

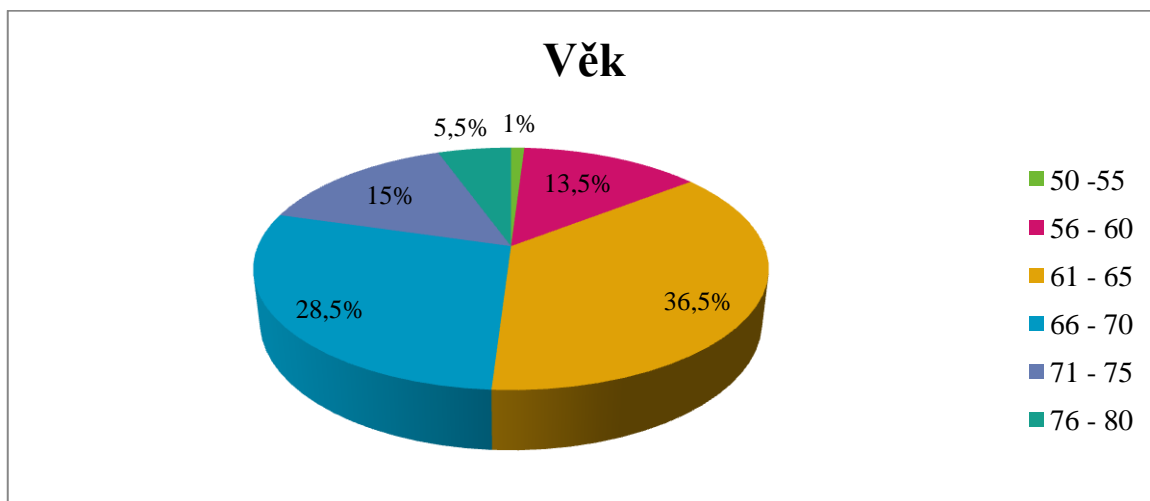
Přesto je možné jisté porovnání, jelikož v roce 2007 provedla Ing. Jarmila Hřebíčková výzkum v rámci celé U3V a procento studujících mužů se od té doby mírně zvýšilo. Výsledkem výzkumu v roce 2007 bylo 82% žen a pouze 18% mužů. (Hřebíčková, 2007)

Tabulka 1 Pohlaví respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Muži	49	24,5%
Ženy	151	75,5%
	200	100%

Druhá otázka v mém dotazníku se týkala věku seniorů, neboť mě zajímalo, která skupina je zde nejvíce zastoupená. Pole pro vyplnění věku jsem nechala prázdné a poté jsem si vytvořila škálu pro tyto hodnoty.

Graf 2 Věk respondentů

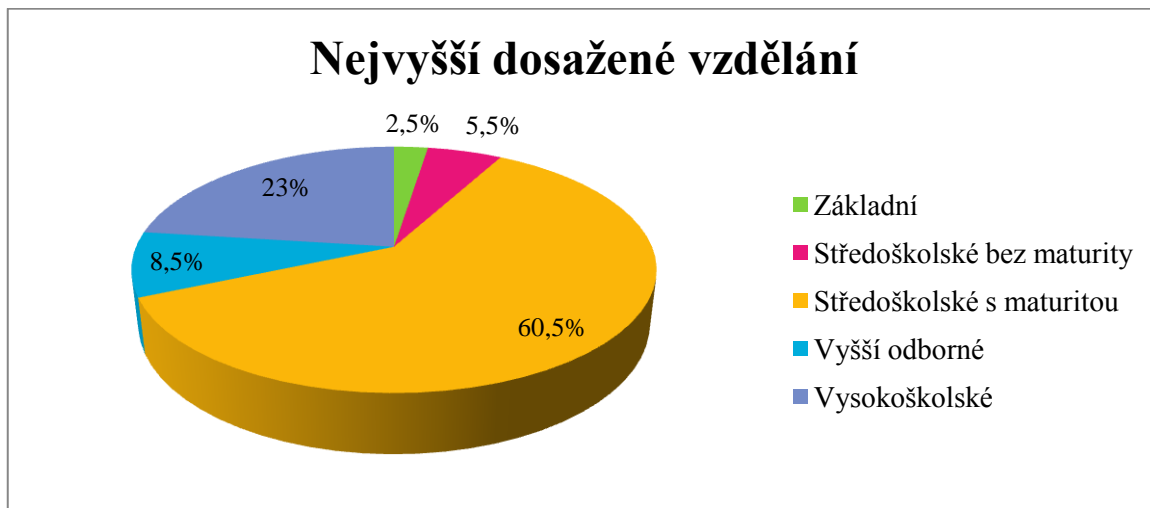
Vzhledem k tomu, že se od tohoto roku mohou o studium ucházet i lidé, kteří dosáhli věku 50 let, objevují se zde i věkové skupiny 50 – 55 let a 56 – 60 let v celkovém počtu 29 posluchačů. Nejvíce zastoupenou skupinou jsou senioři, kterým je mezi 61. a 65. rokem života. Těch je na U3V 73, což je více než třetina z celkového počtu vyhodnocovaných dotazníků.

Tabulka 2 Věk respondentů

	Absolutní četnost	Relativní četnost
50 – 55 let	2	1%
56 – 60 let	27	13,5%
61 – 65 let	73	36,5%
66 – 70 let	57	28,5%
71 – 75 let	30	15%
76 – 80 let	11	5,5%
	200	100%

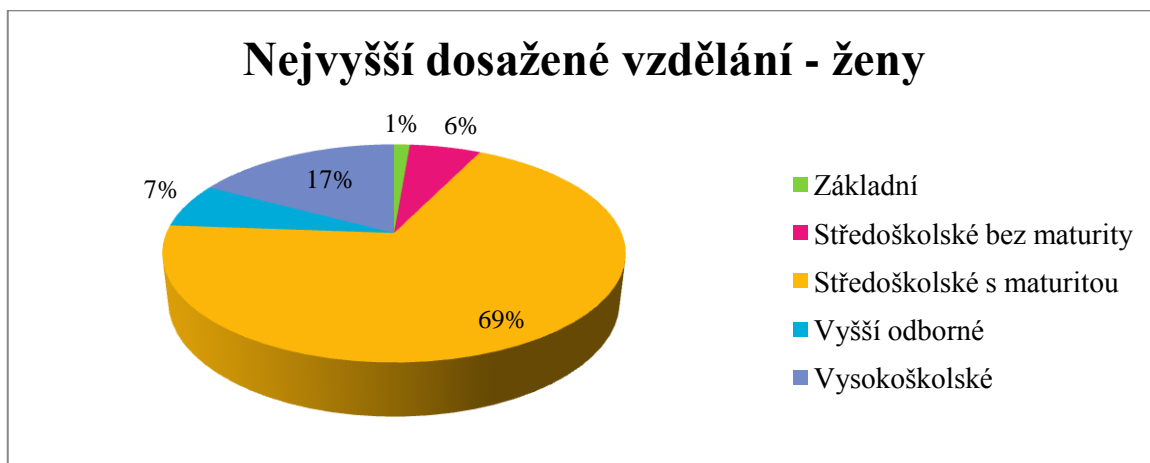
Další demografickou otázkou bylo zjištění nejvyššího dosaženého vzdělání u seniorů, kteří byliými respondenty. Na výběr měli 5 možností od základního vzdělání po vysokoškolské, přičemž jsem jim nabídla i šestou možnost, a to možnost *jiné*.

Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

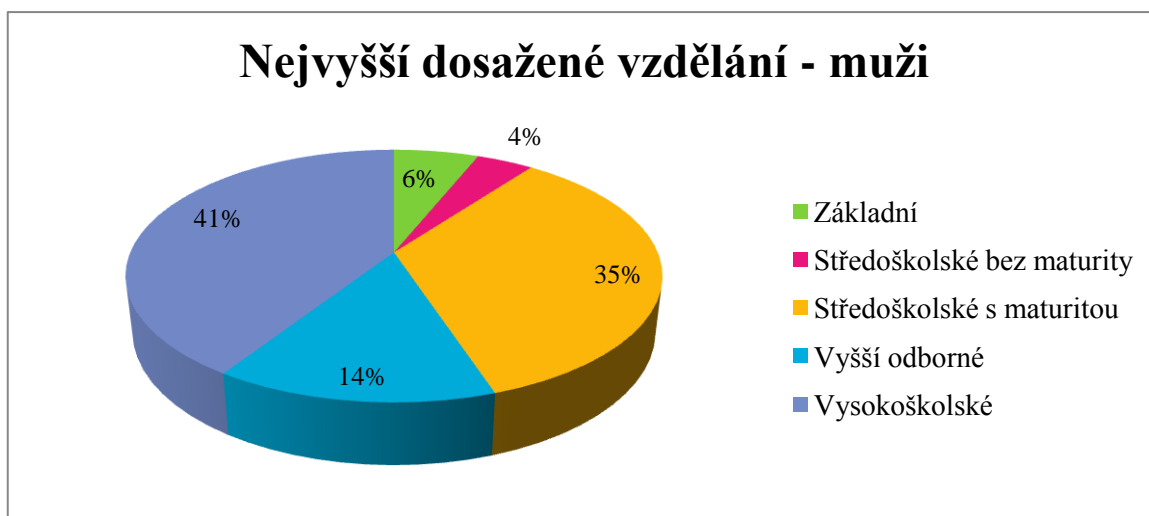

Z grafu jasně vyplývá, že nejvíce seniorů má dosažené středoškolské vzdělání s maturitou. Z těchto 200 respondentů má 121 lidí takové vzdělání, což je 60,5%. Mezi respondenty se však objevují i lidé se základním vzděláním. Středoškolského vzdělání bez maturity má 11 respondentů a to je 5,5%. S vyšším odborným vzděláním se v mém vzorku objevilo 17 lidí, 8,5%. Byla jsem překvapena, kolik lidí s vysokoškolským vzděláním má zájem o možnosti dalšího studia. Z 200 odpovědí má 46 seniorů vystudovanou nějakou vysokou školu. To je ze zkoumaného vzorku téměř čtvrtina všech respondentů. Poslední možnost *jiné* zatrhla pouze jedna seniorka, která vystudovala Bařovu školu práce, ale z důvodu zatržení více odpovědí na otázku ohledně motivace musela být ze vzorku vyloučena.

Graf 4 Nejvyšší dosažené vzdělání - ženy

Graf 5 Nejvyšší dosažené vzdělání mužů

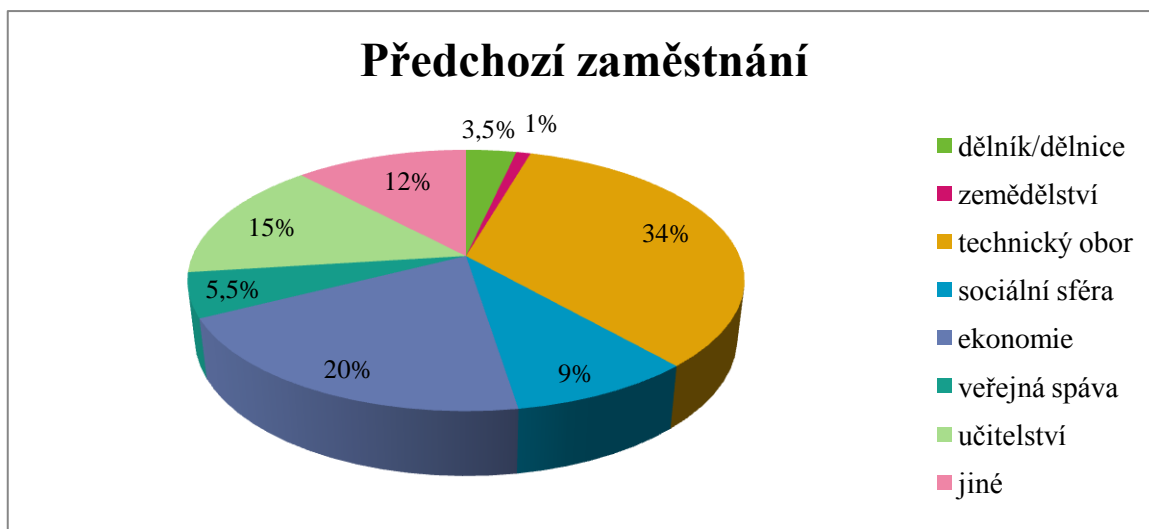
Pro přehled zde ještě uvádím rozdíly mezi nejvyšším dosaženým vzděláním u žen a u mužů. Jak již víme z grafu 1, z 200 respondentů je 151 žen a 49 mužů. Nicméně nejvíce zajímavou položkou jsou počty vysokoškolsky vzdělaných lidí, kteří dochází na kurzy U3V. Ze 151 žen je totiž vysokoškolsky vzdělaných 26 žen, zatímco ze 49 mužů má vysokoškolský titul 20, což je skoro polovina všech mužů. U žen zase výrazně převažuje středoškolské vzdělání s maturitou, které má 104 žen, ale jen 17 mužů.

Tabulka 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Základní	5	2,5%
Středoškolské bez maturity	11	5,5%
Středoškolské s maturitou	121	60,5%
Vyšší odborné	17	8,5%
Vysokoškolské	46	23%
	200	100%

Ve čtvrté otázce senioři odpovídali, jaké bylo jejich předchozí zaměstnání, protože si myslím, že je zajímavé, jací lidé mají o vzdělání zájem. Respondenti měli opět možnost vybrat si z nabízených sedmi možností, poslední osmou možností bylo prázdné pole, které mohli senioři vyplnit, pokud jim ani jedna z nabízených možností nevyhovovala.

Graf 6 Předchozí zaměstnání

Nejmenší zastoupení v odpovědích na předchozí zaměstnání je pouze z 1% práce v zemědělství, což mě překvapilo, jelikož jsem počítala s vyšším počtem. Jako druhé v pořadí se umístil dělník/dělnice se 3,5%, čemuž odpovídá 7 lidí. Ve veřejné správě pracovalo dříve 11 seniorů (5,5%) a v sociální sféře 18 seniorů, což je 9%. Velké zastoupení měl obor učitelství, které zahrlo 30 seniorů, v našem případě 15%. Celých 40 lidí, tedy 20%, se věnovalo v produktivní části života ekonomii. Nejpočetnější skupinu, 34%, tvoří 68 seniorů, kteří pracovali v technickém oboru. V této otázce byla často volena i varianta jiné, kterou zvolilo 24 respondentů. Nejčastěji se zde objevovalo zdravotnictví, celkem v 8 případech. Další zaměstnání byla většinou po jednom nebo po dvou a bylo zde uváděno bankovníctví, práce v kulturní oblasti, vychovatelství, advokacie, administrativa, vodní hospodářství, práce ve stavebnictví nebo ve filmovém průmyslu. Dalšími odpověďmi byla práce v cestovní kanceláři, práce jako státní zaměstnanec, v potravinářství a peněžnictví.

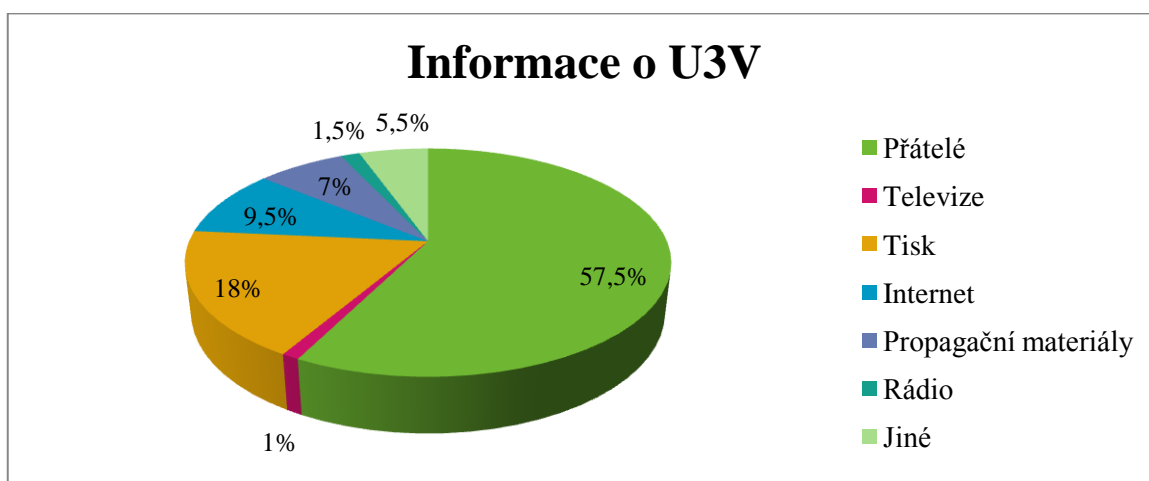
Tabulka 4 Předchozí zaměstnání

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Dělník/dělnice	7	3,5%
Zemědělství	2	1%
Technický obor	68	34%
Sociální sféra	18	9%
Ekonomie	40	20%
Veřejná správa	11	5,5%

Učitelství	30	15%
Jiné	24	12%
	200	100%

V pořadí pátou otázkou, na kterou jsem chtěla znát odpověď, byla ta, jak se o možnosti studia na U3V ve Zlíně studující senioři dozvěděli. Myslím si, že tyto výsledky by mohly být zajímavé i pro vedení Univerzity Tomáše Bati (UTB) kvůli propagaci pro další seniory, kteří by mohli mít i studium zájem. Respondenti měli opět nabídnuté možnosti, kterých bylo šest, sedmou variantou byl opět prázdný řádek, pokud by informaci o studiu získali někde jinde.

Graf 7 Informace o U3V

Jak můžeme vyčíst z grafu, více než polovina (57,5%) dotázaných seniorů se o možnosti dozvěděla od svých přátel. Myslím si, že je důležité, aby studující senioři byli s kvalitou spokojeni a dále mohli studium svým známým pouze doporučit. 36 seniorů, což v celkovém počtu představuje 18%, se o studium na U3V dozvědělo z tisku. Další volbou byl internet, ze kterého tyto informace získalo 9,5%, což je 19 lidí. Je dobré, že se ani starší lidé nebojí techniky a počítače užívají doma nebo se s ním učí zacházet právě na nabízených kurzech. Propagační materiály motivovaly celkem 14 seniorů k přihlášení se do kurzu. Z rádia a televize se tyto informace dostaly pouze k 5 lidem. Variantou však byl i sedmý řádek a jiný zdroj informací, který využilo 11 respondentů. Ti se o studiu dozvěděli od rodinných příslušníků, od dcer a vnuček, dále 3 senioři tuto možnost zjistili v knihovně,

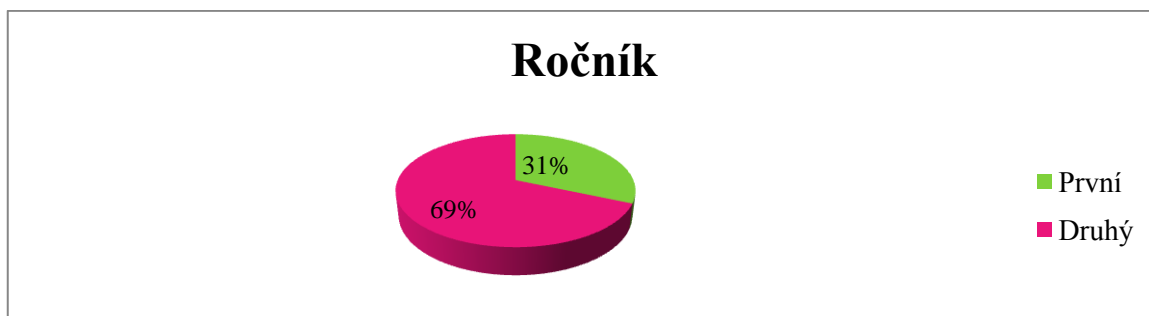
dále pak na UTB, v knihách a potěšilo mě, že 3 respondenti uvedli vlastní iniciativu, vlastní zájem o studium.

Tabulka 5 Informace o U3V

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Přátelé	115	57,5%
Televize	2	1%
Tisk	36	18%
Internet	19	9,5%
Propagační materiály	14	7%
Rádio	3	1,5%
Jiné	11	5,5%
	200	100%

Otázka číslo 6 byla v podstatě pouze informativní, abych měla přehled o tom, kdo mi dotazník vyplňoval. Respondentů se zde ptám na právě studující ročník.

Graf 8 Ročník

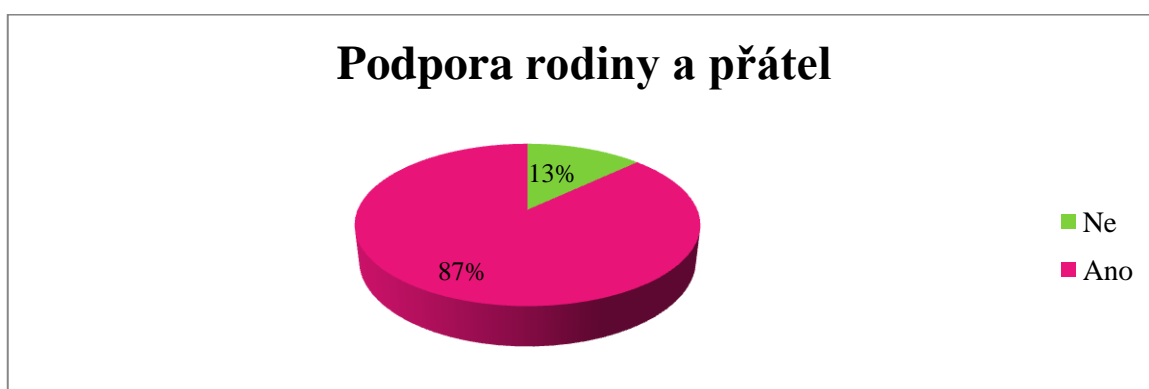

Zde můžeme vidět jasnou převahu dat získaných od studentů druhého ročníku, jelikož jsem dotazník rozdala do 1. i 2. ročníku v cyklu D – Počítače v praxi, v 1. i 2. ročníku cyklu L – Internet a informační média, v 1. ročníku cyklu I – Literárně-hudební cyklus a dále pak ve 2. ročnících cyklů N – Základy teorie státu a práva, O – Fenomén Zlín, P – Duševní rozvoj a zdraví člověka a v obou cyklech v Kroměříži, kde je cyklus Společenské vědy a Teorie státu a práva.

Sedmá otázka byla zaměřena na studující cyklus, který teď respondent navštěvuje. Tuto otázku však nebudu graficky znázorňovat, jelikož někteří senioři navštěvují více kurzů a dotazník vyplňovali pouze jednou.

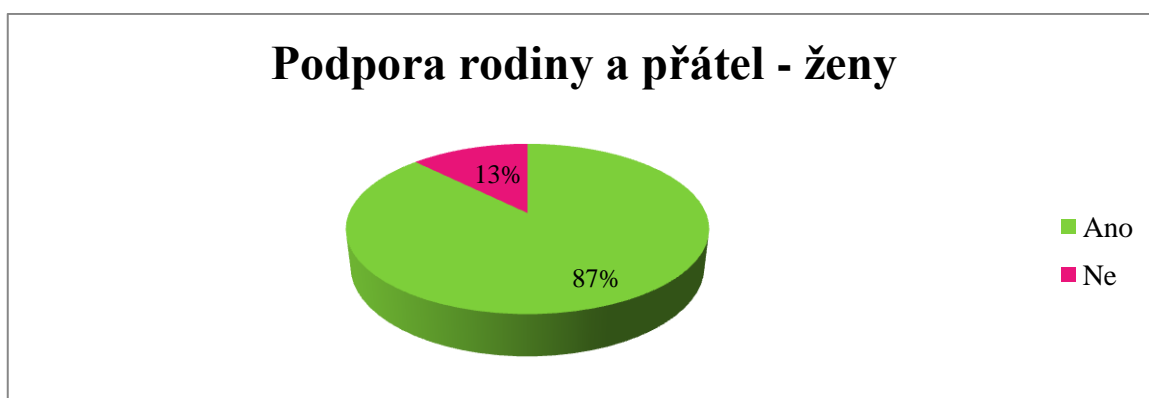
Podle mého názoru je pro seniory také důležité, jestli je podporuje jejich rodina a přátelé v jejich dalším vzdělávání na U3V. Je přece jen rozdíl, jestli senior dochází na kurzy s podporou od rodiny nebo jej od vzdělávání zrazuje. Proto moje otázka směřovala právě na podporu od rodiny a přátel.

Graf 9 Podpora rodiny a přátel

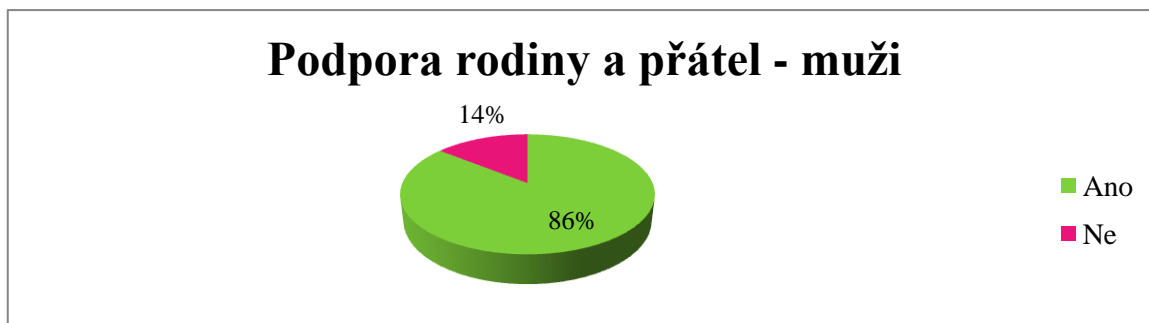

Z dotazovaných respondentů může čekat podporu od rodiny a přátel celých 87%, což v našem vzorku činí 174 seniorů. Jak jsem již řekla, myslím si, že podpora od svých blízkých je důležitá, obzvláště pro seniory. Mají tím pádem větší chuť a elán a nejsou od vzdělávání nijak zrazováni. Naopak podporu ve svém blízkém okolí nemůže hledat zbylých 13%, tedy 26 lidí. Myslím si, že by bylo zajímavé v dalším šetření zjistit, z jakého důvodu jim rodina tuto podporu neposkytuje. Je také možnost, že senior žije sám a je odkázán pouze sám na sebe, a proto neměl jinou možnost odpovědi. Ale najdou se i takoví, kteří mají velkou rodinu, která je však v jejich studiu schválně nepodporuje.

Graf 10 Podpora rodiny a přátel – ženy

Graf 11 Podpora rodiny a přátel – muži

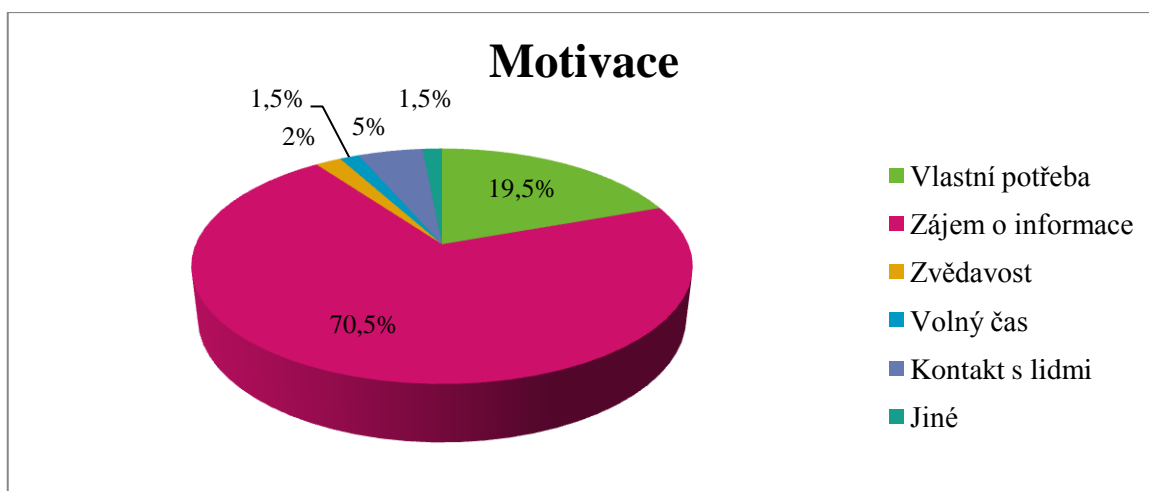
Z těchto grafů můžeme snadno vyčíst, že ve studiu není rodinou a přáteli podporováno 13% žen a 14% mužů, tedy 19 žen a 7 mužů.

Tabulka 6 Podpora rodiny a přátel

	Absolutní četnosti	Relativní četnost
Ano	174	87%
Ne	26	13%
	200	100%

Důležitou otázkou, která byla v pořadí devátou, byla otázka zaměřená na motivaci seniora ke studiu. Snažila jsem se zjistit, co seniory „nutí“ dále se vzdělávat, co je jejich hnacím motorem. V dotazníku měli senioři opět možnost výběru ze šesti možností a varianta šestá byla prázdná kolonka, kterou měli vyplnit, pokud je jejich motivace jiná. Takovou možnost si ale vybrali pouze 3 respondenti. Nyní motivaci znázorním na grafu.

Graf 12 Motivace

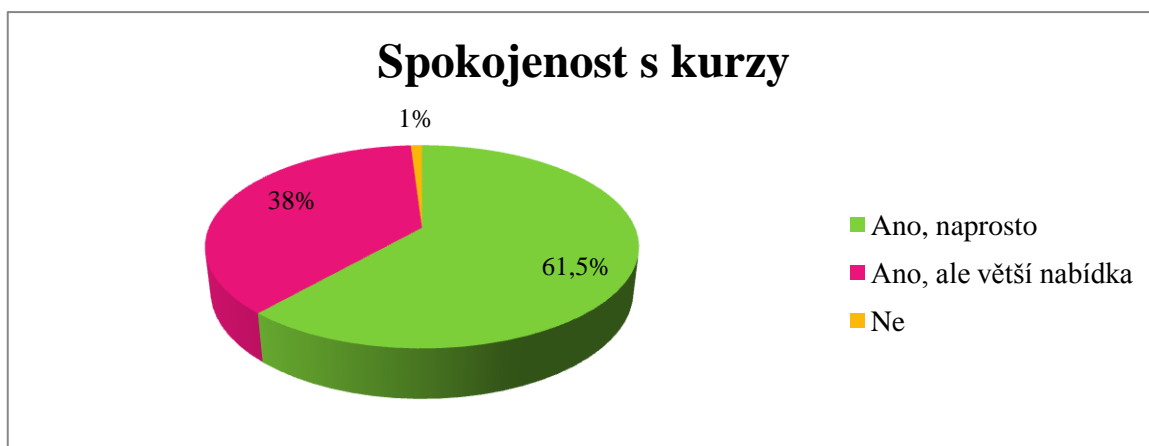
Z nabízených možností byl nejvíce častou odpovědí *zájem o nové informace*. Tuto variantu si totiž vybrali 141 seniorů, 70,5%. S tím, že to bude nejčastější odpověď, jsem počítala, ale netušila jsem, že bude vybírána až v takové míře. Jako další motivace je pro seniory vlastní potřeba se vzdělávat, která je také zastoupena v poměrně velké části, zvolilo ji 39 respondentů, což je 19,5% z celkového počtu. Třetí motivací je se 4,5% kontakt s lidmi. Je zajímavé, že i kontakt s jinými osobami může být pro seniory motivací ke studiu. 2% je v grafu zastoupena i zvědavost seniorů a shodně 3 odpovědi byly zaznamenány u položek *dostatek volného času* a u šesté možnosti, kdy senioři mohli sami napsat, jaká je jejich motivace. Jeden respondent uvedl, že tato jeho motivace je pracovní, další uvedl jako motivaci přímo touhu po informacích, kdy se rozhodoval mezi touhou po informacích a zvědavostí, a motivace posledního respondenta se mi obzvláště líbila, jelikož na volné pole napsat znemožnění studia za komunismu. Myslím si, že je velice pozitivní, že lidé po tolika letech se rozhodnou ke studiu proto, že dříve jim tato skutečnost byla zakázána.

Tabulka 7 Motivace

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Vlastní potřeba	39	19,5%
Zájem o informace	141	70,5%
Zvědavost	4	2%
Volný čas	3	1,5%
Kontakt s lidmi	10	5%
Jiné	3	1,5%
	200	100%

V následující otázce se seniorů ptám na jejich spokojenost s kurzy, které jim U3V ve Zlíně nabízí. U této otázky měli senioři na výběr ze tří možností. Jako první byla možnost, že jsou s kurzy naprosto spokojeni, druhou variantou bylo, že jsou spokojeni, ale nabídka by mohla být vyšší a posledním výběrem byla možnost, že s kurzy spokojeni nejsou. Výsledky jsem zanesla do grafu.

Graf 13 Spokojenost s kurzy

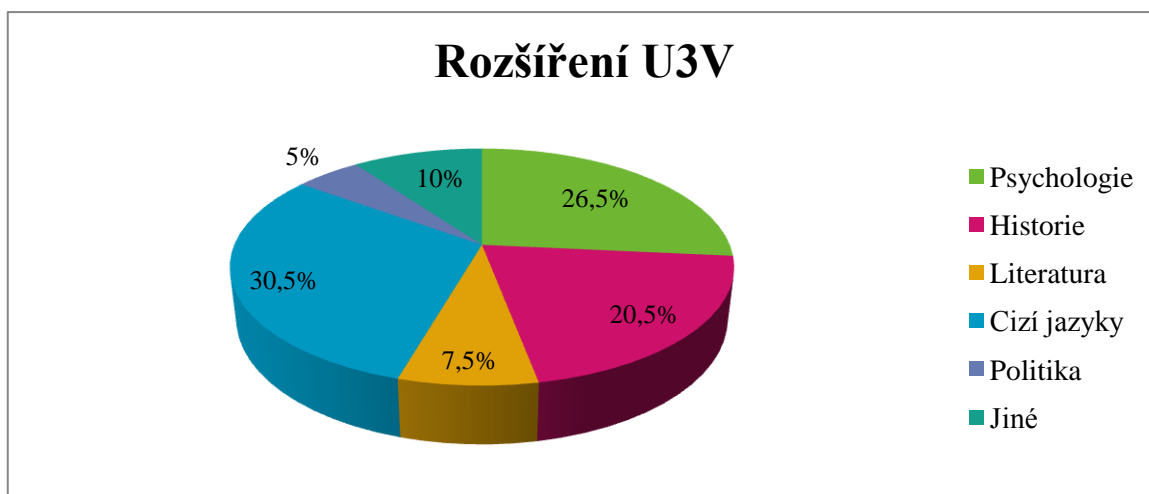
Zde bych jako první začala s tím, že pouze 2 lidé z celkového počtu zahrli možnost, že s kurzy nejsou spokojeni. Oba tito respondenti navštěvují kurzy P – Duševní rozvoj a zdraví člověka. Schválně jsem porovnála i jejich další odpovědi, jelikož věkově jsou poměrně daleko, a zjistila jsem, že ani jeden respondent nemá podporu od rodiny, kurzy spíše nesplňují jejich očekávání, přitom je to zároveň jejich první kurz, který absolvují a o další účasti na některém z kurzů spíše nepřemýšlejí. Pro U3V je to nicméně kladné hodnocení i přes 2 negativní odpovědi. Větší nabídku kurzů by ovšem uvítalo 75 seniorů, 37,5%. Považuji jako klad to, že senioři mají zájem o rozšíření kurzů, do kterých by mohli docházet a tím se dále vzdělávat. S naprostou spokojeností s nabídkou kurzů se můžeme setkat u 123 respondentů, kteří zahrli právě první možnost.

Tabulka 8 Spokojenost s kurzy

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, naprosto	123	61,5%
Ano, ale větší nabídka	75	37,5%
Ne	2	1%
	200	100%

Následující otázka má návaznost na předcházející, jelikož se seniorů ptám na jejich názor, o jaký kurz by se mohla U3V rozšířit. Opět jsem jim nabídla možnosti, které mohou zahrnout, a jedno volné pole, do kterého mohou napsat kurz dle svého uvážení a přání.

Graf 14 Rozšíření U3V

Mezi seniory byla nejméně volena varianta *politika*. Pro tu se vyslovilo pouze 10 respondentů. Také literatura samotná byla vybrána pouze 15 respondenty, jelikož literatura je zahrnuta v kurzu I – Literárně-hudební cyklus. Poměrně častou odpovědí byla varianta *historie*, kterou si zvolilo 41 seniorů, což je pětina všech možných. Velký zájem je mezi seniory také psychologie jako samostatný cyklus, kterou by chtělo mezi kurzy zařadit 53 dotazovaných seniorů. Překvapivě největší zájem mezi studenty U3V je o cizí jazyky, tato možnost byla zvolena u 61 seniorů, což představuje 30,5%. Samotní senioři mi při výběru říkali, že o cizí jazyky by měli opravdu velký zájem. Někteří sice tvrdili, že už se nebudou schopni nic naučit, ale jejich elán o studiu mě přesvědčuje o opaku. Volné pole, kde mohli senioři napsat jiný kurz, který by uvítali, zvolilo celkem 20 seniorů. Odpovědi byly různorodé, proto jsem je do grafu uvedla jako jiné. Senioři by uvítali nějaký zdravotnický kurz, více počítačů pro pokročilé, kurz o grafologii, umění, objevil se i zájem o energetiku, astronomii, přírodní vědy, technické obory nebo alternativní medicínu. Další odpovědi byla fotografie, středoškolská matematika a světová náboženství nebo národní kroje a folklor. Zde mi paní ještě uvedla, že U3V v Praze s tímto oborem měla velký úspěch. Posledním přáním bylo zařadit mezi kurzy i něco o harmonickém učení Feng Shui.

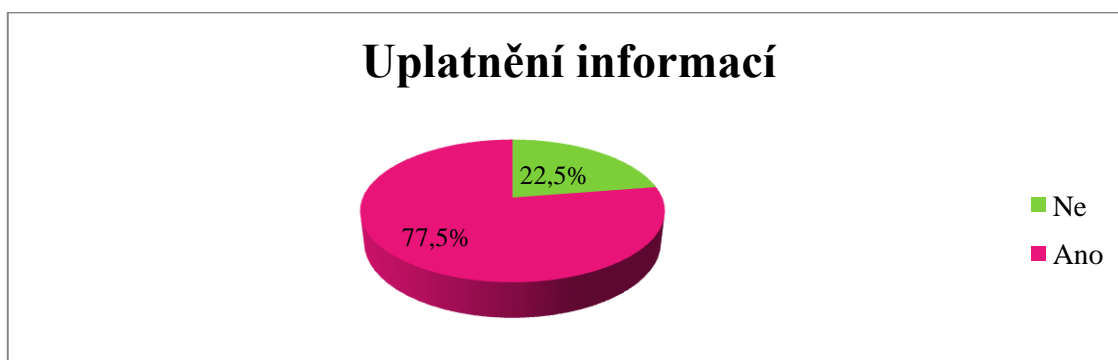
Tabulka 9 Rozšíření U3V

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Psychologie	53	26,5%
Historie	41	20,5%

Literatura	15	7,5%
Cizí jazyky	61	30,5%
Politika	10	5%
Jiné	20	10%
	200	100%

Po zjištění spokojenosti s kurzy a s možným rozšířením této nabídky, mě zajímala skutečnost, jestli senioři ve svém životě nějakým způsobem uplatňují nabyté vědomosti z těchto kurzů. Tato otázka byla dichotomická, jelikož varianty odpovědi bylo pouze *ano* a *ne*. Ti, kdo informace v běžném životě neuplatňují, dochází podle mého názoru do kurzů opravdu jen z vlastního zájmu.

Graf 15 Uplatnění informací v běžném životě

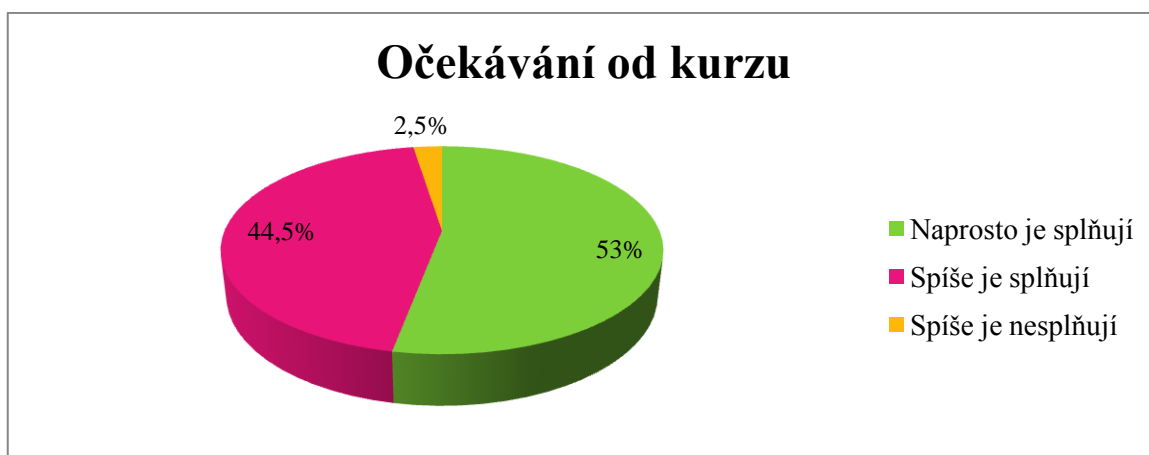
Senioři podle tohoto grafu informace, které získají při některém z kurzů, poměrně hojně využívají ve svém vlastním životě. Kladně se totiž k této otázce vyjádřilo 155 respondentů, v tomto případě je to 77,5%. Zbylých 45 seniorů informace pro svůj život nepotřebuje a tyto získané informace jsou pouze doplňkové.

Tabulka 10 Uplatnění informací v běžném životě

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, informace se mi hodí	155	77,5%
Ne, informace jsou doplňkové	45	22,5%
	200	100%

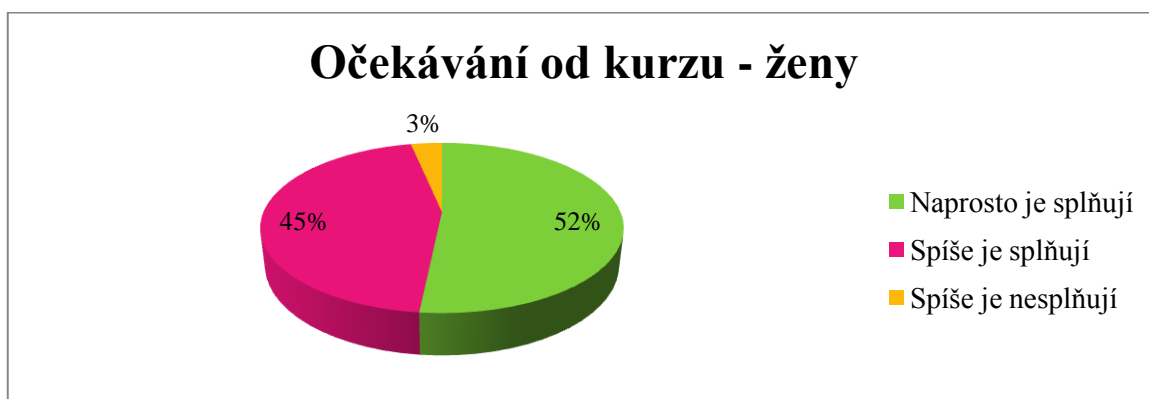
V pořadí dvanáctou položkou v mém dotazníku byla otázka, do jaké míry kurzy splňují jejich očekávání. Někdo mohl jít do kurzu s tím, že od něj nic nečeká a byl třeba příjemně překvapen, jiný to mohl mít přesně naopak. I vyhodnocení těchto odpovědí jsem zanesla do grafu.

Graf 16 Očekávání od kurzu

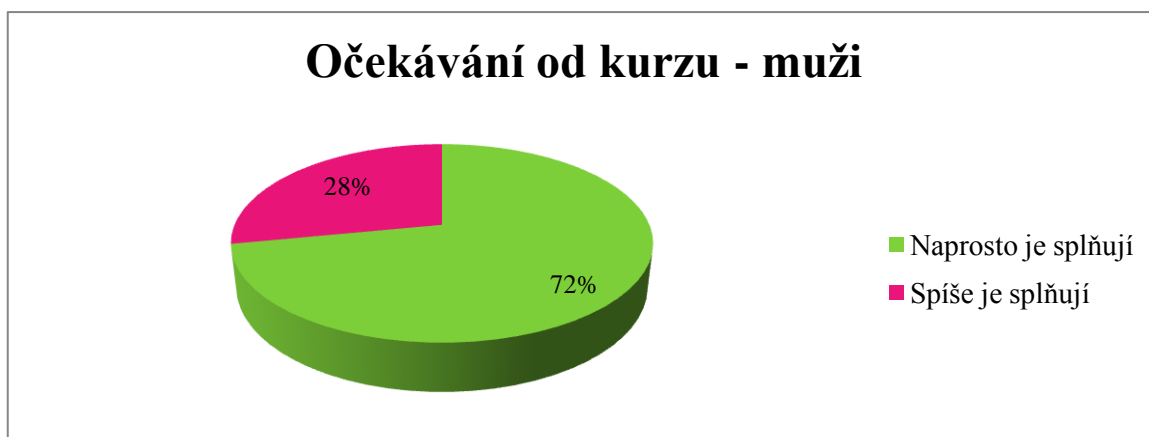

I když v mém dotazníku měli senioři k dispozici 4 odpovědi, v grafu se objevují pouze 3, jelikož odpověď, že kurzy vůbec nesplňují očekávání, které od něj měli, neztrhl žádný z respondentů, což opět vítám jako klad pro celou U3V. Z větší poloviny, přesně 106 seniorů, jsou s očekáváním od kurzů naprostě spokojeni. 44,5% seniorů představuje 89 lidí, kterým kurzy očekávání spíše splňují, i když mají nějaké výhrady. A pouze 5 seniorů odpovědělo, že kurzy jejich očekávání spíše nesplňují. V tomto počtu dotazníků, které jsem vyhodnocovala, se mi to jeví jako naprostě zanedbatelné procento, i když výzkum nebyl proveden v rámci celé U3V, ale pouze u jedné třetiny studujících seniorů. Pro lepší přehled opět přidávám porovnání mezi ženami a muži, co se týká očekávání od kurzu.

Graf 17 Očekávání od kurzu - ženy

Graf 18 Očekávání od kurzu – muži

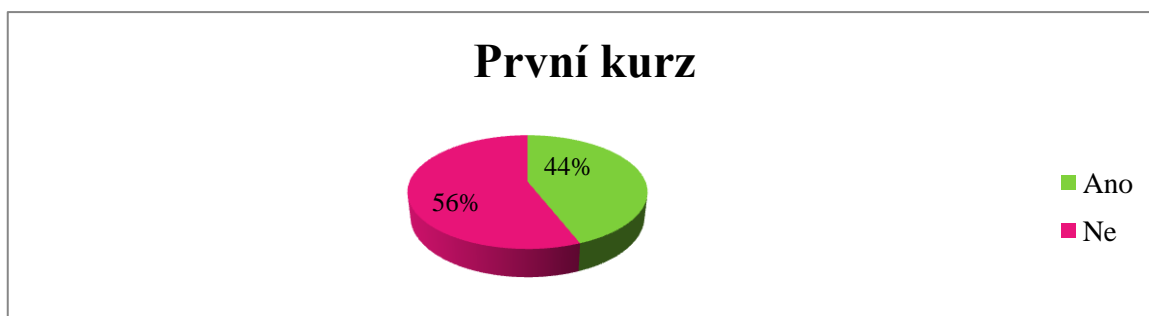

Zcela jasně zde můžeme vidět, že muži jsou s kurzy spokojenější, neboť všech 5 odpovědí, že kurzy očekávání spíše nesplňují, se objevuje u žen. Muži jsou tedy spokojenější a téměř pro tři čtvrtiny mužů tyto kurzy naprosto splňují očekávání, které od kurzu měli. Ženy jsou s kurzy spokojeny z 52%.

Tabulka 11 Očekávání od kurzu

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Naprosto je splňují	106	53%
Spíše je splňují	89	44,5%
Spíše je nesplňují	5	2,5%
Vůbec je nesplňují	0	0%
	200	100%

Z hlediska zájmů seniorů o vzdělávání jsem do dotazníku zařadila i otázku, ve které se jim ptám, jestli je daný kurz jejich prvním nebo jestli už nějaký kurz dříve absolvovali. I to odráží jejich spokojenost se studiem, protože kdyby jim kurzy nevyhovovaly nějakým zásadním způsobem, myslím si, že by se již na další kurz nepřihlásili. Otázka nabízela opět jen dvě možnosti, kterými mohli senioři odpovědět.

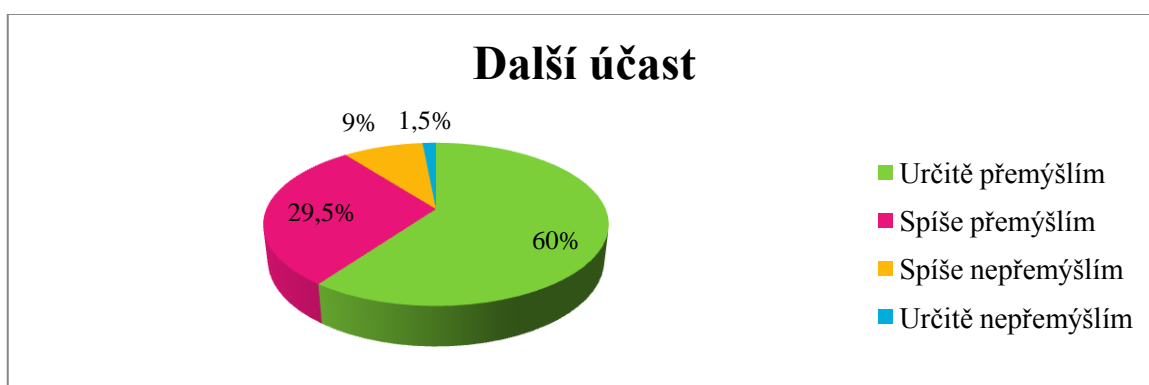
Graf 19 První kurz

Z tohoto grafu nám vyplývá, že více než polovina seniorů již dříve některý z kurzů, který organizovala U3V, absolvovala. Celkem 112 respondentů má tedy zkušenosti a může jednotlivé kurzy mezi sebou porovnávat a hodnotit. Oproti tomu 88 seniorů právě navštěvuje svůj první kurz.

Tabulka 12 První kurz

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	88	44%
Ne	112	56%
	200	100%

Opět v návaznosti na předchozí otázku jsem se seniorů v dotazníku ptala, jestli přemýšlí i o další účasti některého z jiných nabízených kurzů. Na výběr jsem jim dala 4 možnosti, kdy mohli odpovídat, že určitě přemýšlí, spíše přemýšlí, spíše nepřemýšlí nebo určitě nepřemýšlí. Odpovědi seniorů mě potěšily, neboť téměř 90% určitě nebo spíše přemýšlí o možnosti dalšího vzdělávání se na U3V.

Graf 20 Další účast

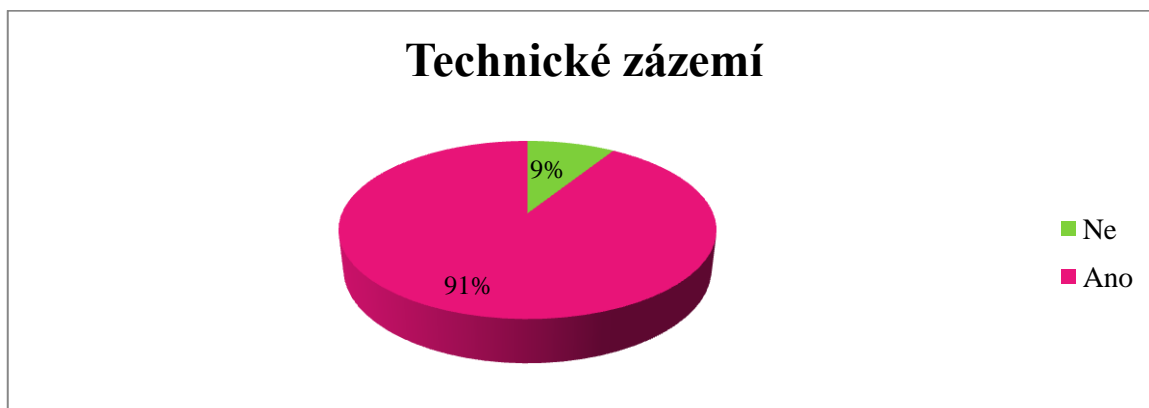
O účasti na dalším vzdělávacím kurzu, který je pořádán U3V, přemýšlí 60% respondentů, a to je v našem případě 120 seniorů. Z takového vzorku je to vysoké číslo. O další účasti spíše přemýšlí 59 seniorů, tedy 29,5%. 18 dotazovaných, 9%, jako odpověď na tuto otázku uvedlo, že o dalším vzdělávacím kurzu již nepřemýšlejí. A z těchto 18 dotazovaných se 10 seniorů účastní svého prvního kurzu a zbylých 8 již některý kurz absolvovalo. Poslední možnou odpovědí bylo, že již nepřemýšlí nad další účastí. Tato varianta se ve výsledcích objevila celkem třikrát, z toho pro dva respondenty je tento kurz, který navštěvují, jejich prvním kurzem.

Tabulka 13 Další účast

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Určitě přemýšlím	120	60%
Spíše přemýšlím	59	29,5%
Spíše nepřemýšlím	18	9%
Určitě nepřemýšlím	3	1,5%
	200	100%

V 16. otázce jsem se seniorů tázala, zdali jim vyhovuje technické zázemí, které mají na U3V k dispozici, ať už se jedná o prezentace, které jim přednášející vytváří nebo projekto-ry. Tato otázka měla opět pouze dvě možné odpovědi, kladnou a zápornou. V grafu vidíme, co si myslí senioři.

Graf 21 Technické zázemí

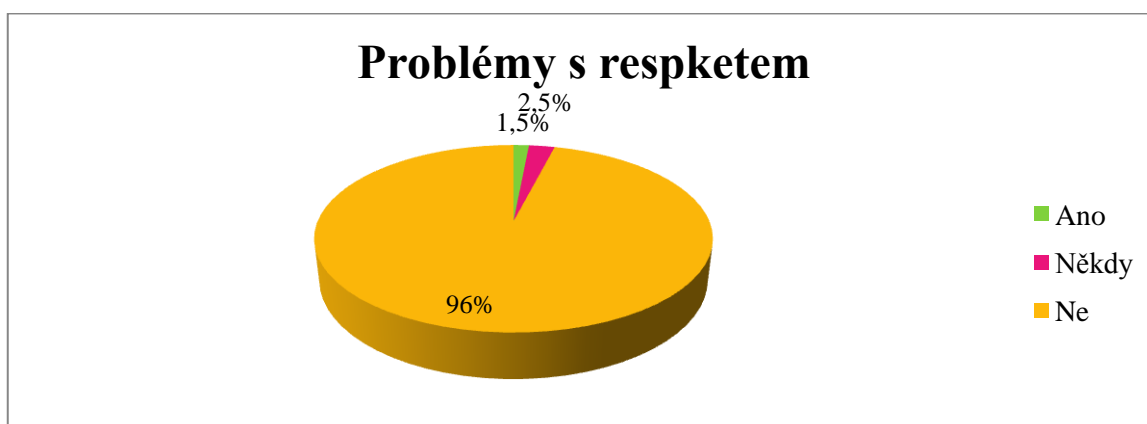
Pro 182 seniorů je lepší, jestliže mají před sebou nějakou vytvořenou prezentaci a vyhovuje jim dané technické zázemí v jednotlivých učebnách, kde mají výuku. Naopak 18 zbývajících seniorů nepotřebuje technické vymoženosti a stačila by jim přednáška.

Tabulka 14 Technické zázemí

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano, technika vyhovuje	182	91%
Ne, nepotřebuji techniku	18	9%
	200	100%

Závěrečnou otázkou mého dotazníkového šetření bylo zjištění, jestli mají senioři problém s respektováním přednášejících z důvodu velkého věkového rozdílu. Sama jsem měla možnost poznat, že přednášející jsou velmi mladí lidé a ne každý je ochoten poslouchat, co mu druhý říká, třeba i kvůli tomu věkovému rozdílu. Když si senioři četli tuto otázku, většinou se smáli a nahlas i svým přednášejícím říkali, že nemají žádný problém je respektovat. Oceňuji, že i samotní přednášející mi sdělili, že vztahy mezi nimi a seniory jsou velmi korektní, ale přátelské.

Graf 22 Problémy s respektem

Senioři měli možnost vybírat tentokrát ze tří možností. První možností bylo, že daný senior má problémy s respektováním přednášejícího z důvodu velkého věkového rozdílu. Tuto odpověď zahrhli celkem 3 respondenti, kteří se zúčastnili výzkumu. Druhou možností odpovědi bylo, že tento problém s respektem se vyskytuje pouze někdy. I tato varianta byla zvolena, celkově pětkrát, tedy ve 2,5% případů. Největší zastoupení měla odpověď, že

problém s respektem k přednášejícímu seniori nemají, to bylo zřejmé již při realizaci výzkumu. Takovou možnost totiž zahrlo celkem 192 seniorů, což z našeho zkoumaného prvku je 96%.

Tabulka 15 Problémy s respektem

	Absolutní četnost	Relativní četnost
Ano	3	1,5%
Někdy	5	2,5%
Ne	192	96%
	200	100%

Otázka týkající se respektu byla mou poslední v dotazníku, který jsem seniorům rozdala na vyplnění. Poté jsem jim popřála mnoho štěstí při jejich studiu a poděkovala ještě jednou za pomoc při realizaci mého průzkumu. Většina seniorů mi ještě popřála hodně štěstí při mém studiu, což od nich bylo velice milé a povzbuzující.

Po interpretaci výsledků třídění prvního stupně nyní provedu statistické vyhodnocování, které se týká dílčích cílů a hypotéz.

9.1 Vyhodnocení dílčích výzkumných problémů

Při řešení jednotlivých hypotéz budu pracovat s hladinou významnosti 0,05. Ta nám určuje pravděpodobnost zamítnutí nulové hypotézy, kterou si ke každému dílčímu cíli stanovuji. Pro získání hodnoty chí-kvadrátu je nutné využívat také stupně volnosti, které získáme následujícím výpočtem:

$$f = (r - 1) \cdot (s - 1)$$

kde r vyjadřuje počet řádků a s počet sloupců v kontingenční tabulce. (Chráška, 2007)

1. dílčí cíl - Jaký vliv má spokojenost seniora s kurzem na uplatňování získaných informací v běžném životě?

Při otázkách *Jste spokojeni s kurzy, které U3V svým posluchačům nabízí?* a *Uplatňujete získané informace ve svém vlastním životě?* jsem k určení spokojenosti s kurzy a následném uplatnění informací z nich získaných zvolila tyto možnosti odpovědí.

Tabulka 16 Míra spokojenosti

Míra spokojenosti	Možná odpověď
1	Ano, naprosto
2	Ano, ale nabídka kurzů by mohla být větší
3	Ne

Tabulka 17 Uplatnění informací

Uplatnění	Možná odpověď
1	Ano, informace se mi často hodí
2	Ne, informace jsou pouze doplňkové

Zvolím si hypotézy, které po vypočtení v programu Statistica 8 přijímám nebo zamítám.

H₁: „Čím je člověk spokojenější s kurzem, tím více uplatňuje získané informace.“

H₀ - Mezi spokojeností seniora s kurzem a uplatňováním získaných informací není vztah.

H_A – Mezi spokojeností seniora s kurzem a uplatňováním získaných informací je vztah.

V tomto bodě je nutné stanovit proměnné, kterými v této otázce je spokojenost s kurzem a uplatňování informací. Nezávislou proměnnou jsou získané informace, tu považujeme za možnou příčinu změny a závislou proměnnou je spokojenost s kurzy, která je důsledkem působení nezávisle proměnné. Získané informace jsou data nominální, spokojenost s kurzy jsou data ordinální a k výpočtu použijeme chí-kvadrát.

Tento test významnosti používáme při rozhodování, zdali mezi dvěma pedagogickými jevy, které jsou nominální nebo ordinální, existuje nějaká souvislost. Velmi často ho používáme při zpracovávání dotazníků. (Chráska, 2007)

Do programu Statistika 8 jsem zadávala data, která jsem získala z vyplněných dotazníků. Konkrétně se jednalo o soubory dat *spokojenost s kurzy a uplatnění informací v běžném životě*. K určení správnosti hypotézy je třeba porovnat vypočítanou hodnotu testového kritéria s kritickou hodnotou, která je stanovena tabulkami. Následující tabulka určuje vypočítanou hodnotu $\chi^2 = 3,18746$.

Tabulka 18 Očekávané četnosti pro H1

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Sesit) Četnost označených buněk > 10 Pearsonův chí-kv. : 3,18746, sv=2, p=,203172			
Spokojenost	Uplatnění 1	Uplatnění 2	Řádk. součty
1	95,3250	27,6750	123,0000
2	58,1250	16,8750	75,0000
3	1,5500	0,4500	2,0000
Vš.skup.	155,0000	45,0000	200,0000

Tabulková hodnota pro 2 stupně volnosti a hladinu významnosti 0,05 je $\chi^2 = 5,991$.

$$3,18746 < 5,991$$

Jestliže srovnáme vypočítanou hodnotu testového kritéria s hodnotou kritickou, zjišťujeme, že vypočítaná hodnota je menší, a proto přijímáme nulovou hypotézu. A to v našem případě znamená, že mezi spokojeností seniora s kurzem a uplatňováním získaných informací není vztah. Z toho plyne, že mezi těmito proměnnými nebyla prokázána statisticky významná souvislost.

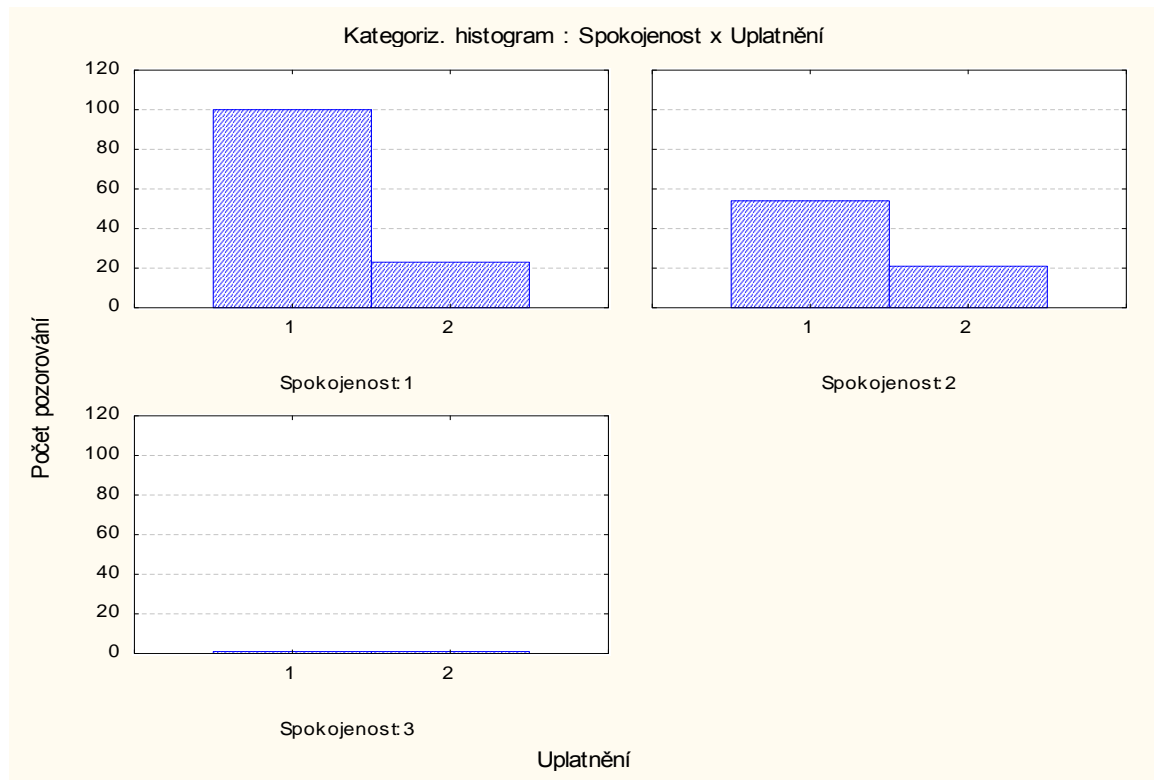
Následující kontingenční tabulka vystihuje počet respondentů vzhledem k jednotlivým mírám spokojenosti a možnostmi uplatnění získaných informací pro použití ve svém životě.

Tabulka 19 Kontingenční tabulka pro H1

Kontingenční tabulka (Sesit) Četnost označených buněk > 10 (Marginální součty nejsou označeny)			
Spokojenost	Uplatnění 1	Uplatnění 2	Řádk. součty
1	100	23	123
2	54	21	75
3	1	1	2
Vš.skup.	155	45	200

Grafické znázornění výše uvedených dat vyjadřuje kategoričkový histogram. Ten znázorňuje možnost uplatnění získaných informací na některém z kurzů U3V vzhledem k jednotlivým mírám spokojenosti. Grafy jsou celkem tři, jelikož u otázky na míru spokojenosti byly možné tři odpovědi, a každá se v dotazníku alespoň jednou objevila. Odpovědi na otázku ohledně uplatnění byly pouze dvě, a to *ano* a *ne*, proto jsou v každém grafu dva sloupce.

Graf 23 Kategorizovaný histogram pro H1

2. dílčí cíl, kterým jsem se v diplomové práci zabývala, se týká opět spokojenosti s kurzy, ale tentokrát jen dávám do souvislosti s pohlavím a zní následovně: Jaký vliv má pohlaví na spokojenost s nabízenými kurzy?

Opět použiji tabulku pro míru spokojenosti a vytvořím tabulku pro pohlaví, k nimž jsem přiřadila číselné hodnoty, které jsem poté zanesla do programu Statistica 8. Tyto dvě otázky jsem dala do vztahu, jelikož mě zajímá, jestli má pohlaví nějaký vliv na spokojenost s nabízenými kurzy.

Tabulka 20 Míra spokojenosti

Míra spokojenosti	Možná odpověď
1	Ano, naprosto
2	Ano, ale nabídka kurzů by mohla být větší
3	Ne

Tabulka 21 Pohlaví

Pohlaví	Možná odpověď
1	Muž
2	Žena

V tomto bodě stanovujeme hlavní hypotézu H₂ a také hypotézu nulovou a alternativní.

H₂ „Ženy jsou spokojenější s nabízenými kurzy více než muži.“

H₀ - Mezi pohlavím a spokojeností s nabízenými kurzy není vztah.

H_A - Mezi pohlavím a spokojeností s nabízenými kurzy je vztah.

Po stanovení obou hypotéz si zvolíme proměnné, které v tomto případě je pohlaví a spokojenost s kurzy. Pohlaví je nezávislá proměnná nominální, závislou proměnnou je spokojenost s kurzy, což jsou data ordinální. Tato data budeme opět počítat pomocí chí-kvadrátu.

K určení správnosti hypotézy je třeba porovnat vypočítanou hodnotu testového kritéria s kritickou hodnotou, která je stanovena tabulkami.

Tabulka 22 Očekávané četnosti pro H₂

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Sest)				
Četnost označených buněk > 10				
Pearsonův chí-kv. : ,938162, sv=2, p=,625578				
Pohlaví	Spokojenost 1	Spokojenost 2	Spokojenost 3	Řádk. součty
1	30,1350	18,3750	0,49000	49,0000
2	92,8650	56,6250	1,51000	151,0000
Vš.skup.	123,0000	75,0000	2,00000	200,0000

V této tabulce vidíme, že hodnota $\chi^2 = 0,938162$.

I v tomto případě zde pracujeme se 2 stupni volnosti, kterým v tabulkách pro chí-kvadrát odpovídá hodnota 5,991.

$$0,938162 < 5,991$$

Jestliže porovnáme tyto dvě hodnoty, je zcela zřejmé, že vypočítaná hodnota testového kritéria je nižší než hodnota kritická, proto přijímáme nulovou hypotézu. Ta nám sděluje, že mezi pohlavím a spokojeností s kurzy není vztah a nebyla zde prokázána statisticky významná souvislost. Nepotvrdilo se nám, že ženy jsou spokojenější než muži.

V této kontingenční tabulce můžeme srovnat jednotlivé počty odpovědí respondentů na

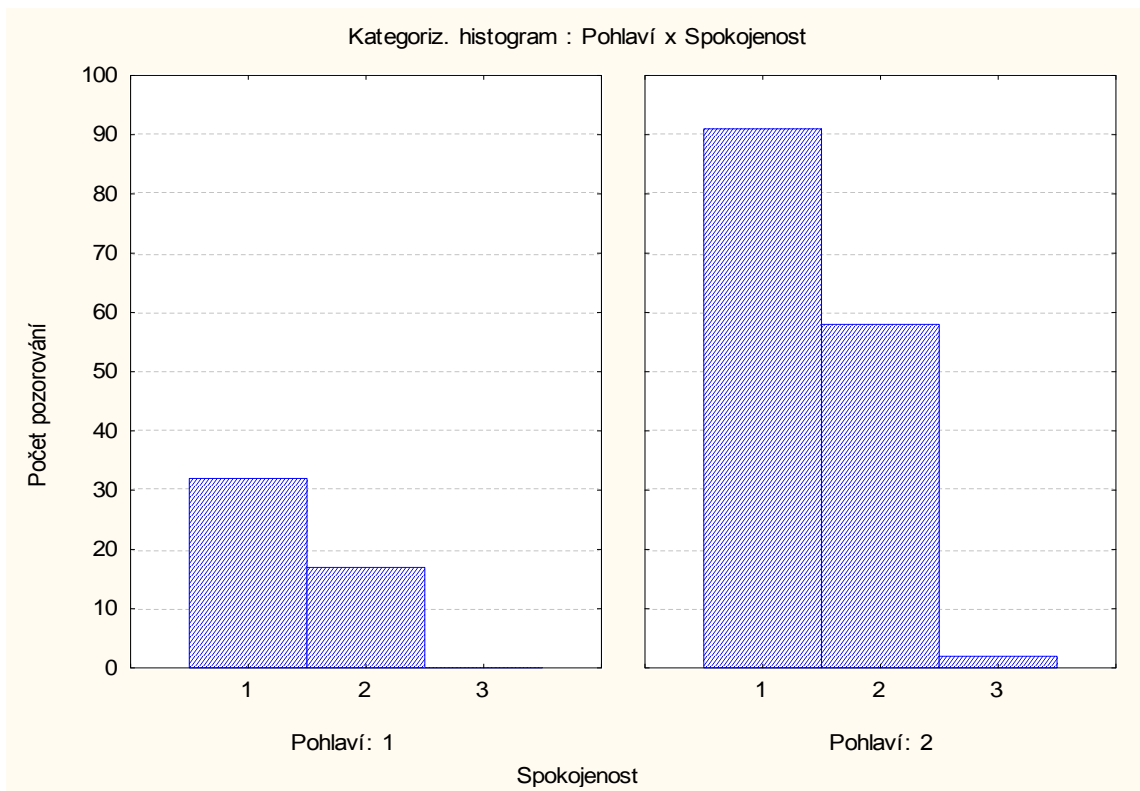
otázku míry spokojenosti, kteří jsou zde rozdělení podle pohlaví.

Tabulka 23 Kontingenční tabulka pro H2

Kontingenční tabulka (Sesit) Četnost označených buněk > 10 (Marginální součty nejsou označeny)				
Pohlaví	Spokojenost 1	Spokojenost 2	Spokojenost 3	Řádk. součty
1	32	17	0	49
2	91	58	2	151
Vš.skup.	123	75	2	200

Tuto tabulku si můžeme znázornit i graficky v kategorizovaném histogramu pro H2, kde jsou zaneseny všechny odpovědi. V tomto případě máme pouze dva grafy, jelikož máme pouze dvě pohlaví, muže a ženy. V prvním grafu jsou znázorněni muži a jejich spokojenost, kde vidíme, že zhruba dvě třetiny mužů jsou naprosto spokojeni s nabízenými kurzy a jedna třetina z nich by uvítala rozšíření nabídky, zatímco u žen, které jsou ve druhém grafu, se objevují i dvě odpovědi, že s kurzy spokojené nejsou. Necelé dvě třetiny žen jsou ale také naprosto s kurzy spokojeny.

Graf 24 Kategorizovaný histogram pro H2

Další dílčí cíl se týká věku seniora a míry očekávání, do jaké míry tyto kurzy splňují jeho očekávání. Mojí domněnkou je, že s věkem seniora se mění i očekávání od kurzu. Dílčím cílem je tedy zjištění na následující otázku: Jaký vliv má věk seniora na míru očekávání od kurzu?

Pro zodpovězení věku měli senioři vyplnit volné pole a na otázku *Do jaké míry splňují kurzy Vaše očekávání?* jsem k určení splnění očekávání zvolila tyto možnosti odpovědí.

Tabulka 24 Věková škála

Věk	Škála
1	50 - 55
2	56 - 60
3	61 - 65
4	66 - 70
5	71 - 75
6	75 - 80

Tabulka 25 Splnění očekávání

Splnění očekávání	Možná odpověď
1	Naprosto je splňují
2	Spíše je splňují
3	Spíše je nespĺňují
4	Naprosto je nespĺňují

Nyní si stanovím třetí hlavní hypotézu a z ní vytvořím nulovou a alternativní hypotézu.

H3 „S věkem seniora se mění i míra očekávání od kurzu.“

H_0 - Mezi věkem seniora a očekáváním není vztah.

H_A - Mezi věkem seniora a očekáváním je vztah.

V našem případě máme jako závislou proměnnou očekávání, což jsou data ordinální a nezávislou proměnnou je věk seniora a v tomto případě se jedná také o data ordinální. Senioři sice do dotazníku vyplňovali svůj skutečný věk, ale já jsem si je poté zanesla do tabulek a vytvořila si své škály. Každý věk jsem poté přiřadila do některé škály a těch bylo celkem 6. Pro zjištění platnosti mé hypotézy budu pracovat opět s chí-kvadrátem, díky jehož výsledkům je budu moci přijmout nebo zamítnout.

Pro posouzení správnosti hlavní hypotézy, která je stanovena, je nutné porovnání vypočítané hodnoty testového kritéria a kritické hodnoty. Tyto hodnoty jsou uvedeny v tabulkách.

Tabulka 26 Očekávané četnosti pro H3

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Sesit)				
Četnost označených buněk > 10				
Pearsonův chí-kv. : 19,2895, sv=10, p=,036748				
Věk	Očekávání 1	Očekávání 2	Očekávání 3	Řádk. součty
1	1,0600	0,8900	0,0500	2,0000
2	14,3100	12,0150	0,6750	27,0000
3	38,6900	32,4850	1,8250	73,0000
4	30,2100	25,3650	1,4250	57,0000
5	15,9000	13,3500	0,7500	30,0000
6	5,8300	4,8950	0,2750	11,0000
Vš.skup.	106,0000	89,0000	5,0000	200,0000

Tato tabulka nám určuje hodnotu chí-kvadrátu, $\chi^2 = 19,2895$.

Abychom tuto hodnotu mohli porovnat s kritickou hodnotou, je nutné si vyhledat, jaká je kritická hodnota v tabulkách pro 10 stupňů volnosti. Z ní zjišťujeme, že pro 10 stupňů volnosti a zvolenou hladinu významnosti 0,05, je hodnota chí-kvadrátu rovna 18,307.

$$19,2895 > 18,307$$

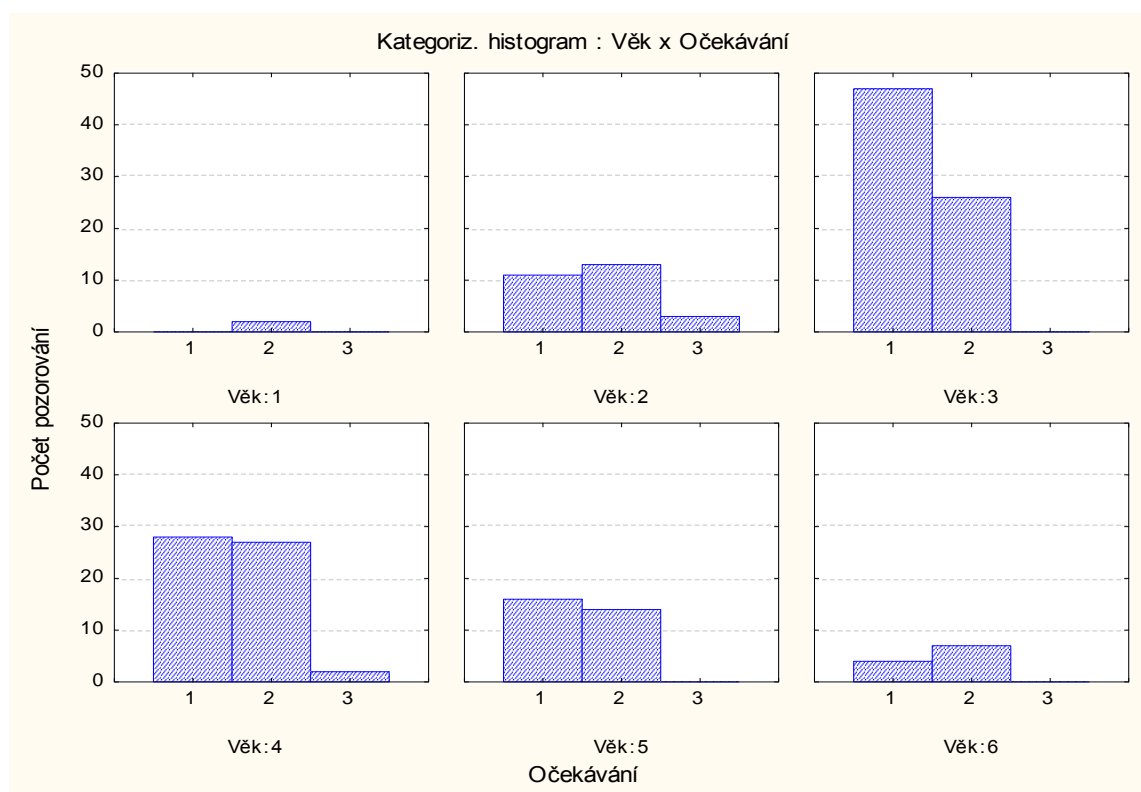
Jakmile tyto dvě hodnoty porovnáme, je zřejmé, že hodnota testového kritéria je vyšší než kritická hodnota v tabulkách, a proto odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu, která říká, že mezi věkem seniora a jeho očekáváním od kurzu je vztah. Mezi jednotlivými odpověďmi na dané otázky byla tedy prokázána statisticky významná souvislost.

Tabulka 27 Kontingenční tabulka pro H3

Kontingenční tabulka (Sesit)				
Četnost označených buněk > 10				
(Marginální součty nejsou označeny)				
Věk	Očekávání 1	Očekávání 2	Očekávání 3	Řádk. součty
1	0	2	0	2
2	11	13	3	27
3	47	26	0	73
4	28	27	2	57
5	16	14	0	30
6	4	7	0	11
Vš.skup.	106	89	5	200

Z kontingenční tabulky pro H3 je možno vyčíst počty odpovědí respondentů. V řádcích jsou senioři rozdělení podle věku, který je zanesený do škály, a ve sloupcích jsou odpovědi na splnění míry očekávání od kurzů. Ani jeden z nich nezvolil odpověď *d) vůbec je nesplňují*.

Graf 25 Kategorizovaný histogram pro H3

Histogram pro H3 je rozdělen do šesti základních skupin. Ta znázorňuje jednotlivé škály podle věku respondentů a míru splnění jejich očekávání od kurzu. Jak můžeme vidět, v nejnižší věkové skupině 50 – 55 let byla zvolena pouze jedna možnost odpovědi a to odpověď *b) spíše je splňují*. V další věkové kategorii se již objevily možnosti odpovědi tři a nejvyšší zastoupení má opět stejná odpověď. Ve věkové kategorii 61 – 65 let se vyskytují pouze dvě odpovědi na danou otázku a jasně převyšuje naprostá míra spokojenosti. Malý graf č. 4 nám ukazuje věkovou skupinu 66 – 70 let, kde se téměř shodují dvě kladné odpovědi, možnost *c) spíše je nesplňují*, zvolili jen dva respondenti. Na pátém obrázku jsou zaznačeny odpovědi věkové skupiny 71 – 75 let, ve které stále převyšuje naprosté splnění míry očekávání, a nevyskytuje se zde možnost *c) spíše je nesplňují*. Poslední věkovou skupinou jsou senioři mezi 76. a 80. rokem. Zde se také objevují jen dvě první odpovědi, ale možnost *b) spíše je splňují* převyšuje možnost *a) naprosto je splňují*.

Poslední dílčí cíl, kterým se snažím získat odpovědi na mou hlavní výzkumnou otázku, se týká vztahu mezi spokojeností seniora s kurzy a jeho další možnou účastí na těchto kurzech. Dílčí cíl zní: Jaký vliv má spokojenost seniora s kurzem na jeho další účasti v kurzu? Možné odpovědi na otázku spokojenosti a další účasti na některém z kurzů jsem zanesla do tabulek.

Tabulka 28 Míra spokojenosti

Míra spokojenosti	Možná odpověď
1	Ano, naprosto
2	Ano, ale nabídka kurzů by mohla být větší
3	Ne

Tabulka 29 Další účast

Další účast	Možná odpověď
1	Určitě přemýšlím
2	Spíše přemýšlím
3	Spíše nepřemýšlím
4	Určitě nepřemýšlím

Pro dílčí cíl si zvolím hlavní hypotézu.

H4 „Čím je senior spokojenější s kurzem, tím spíše přemýšlí o další účasti.“

Po stanovení této hypotézy je nutné si opět zvolit nulovou a alternativní hypotézu.

H_0 – Mezi spokojeností s kurzem a další účastí není vztah.

H_A – Mezi spokojeností s kurzem a další účastí je vztah.

Jakmile máme stanovené hypotézy, mohu přistoupit ke zvolení proměnných, kterými jsou spokojenost s kurzy, což je závislá proměnná a další účast je proměnná nezávislá. Obě tyto proměnné jsou ordinálními daty a jejich počítání budu provádět jako v předchozích případech chí-kvadrátem. V programu Statistica 8 si zvolím mé dvě proměnné, díky čemuž se mi vytvoří tabulka očekávaných četností pro H4 a kontingenční tabulka pro H4. Z tabulky, která díky tomu vzejde, porovnáím hodnotu testového kritéria s kritickou hodnotou.

Tabulka 30 Očekávané četnosti pro H4

Souhrnná tab.: Očekávané četnosti (Sesit)					
Četnost označených buněk > 10					
Pearsonův chí-kv. : 21,3086, sv=6, p=,001616					
Spokojenost	Další účast 1	Další účast 2	Další účast 3	Další účast 4	Řádk. součty
1	73,8000	36,2850	11,0700	1,84500	123,000
2	45,0000	22,1250	6,75000	1,12500	75,0000
3	1,2000	0,59000	0,18000	0,03000	2,0000
Vš.skup.	120,000	59,0000	18,0000	3,00000	200,000

Z tabulky vyčteme, že hodnota chí-kvadrátu v tomto případě je 21,3086.

Dále z tabulky zjistíme, že v tomto případě pracujeme se 6 stupni volnosti. Kritická hodnota chí-kvadrátu v tabulkách při šesti stupních volnosti odpovídá při zvolené hladině významnosti 0,05 hodnota 12,592.

$$21,3086 > 12,592$$

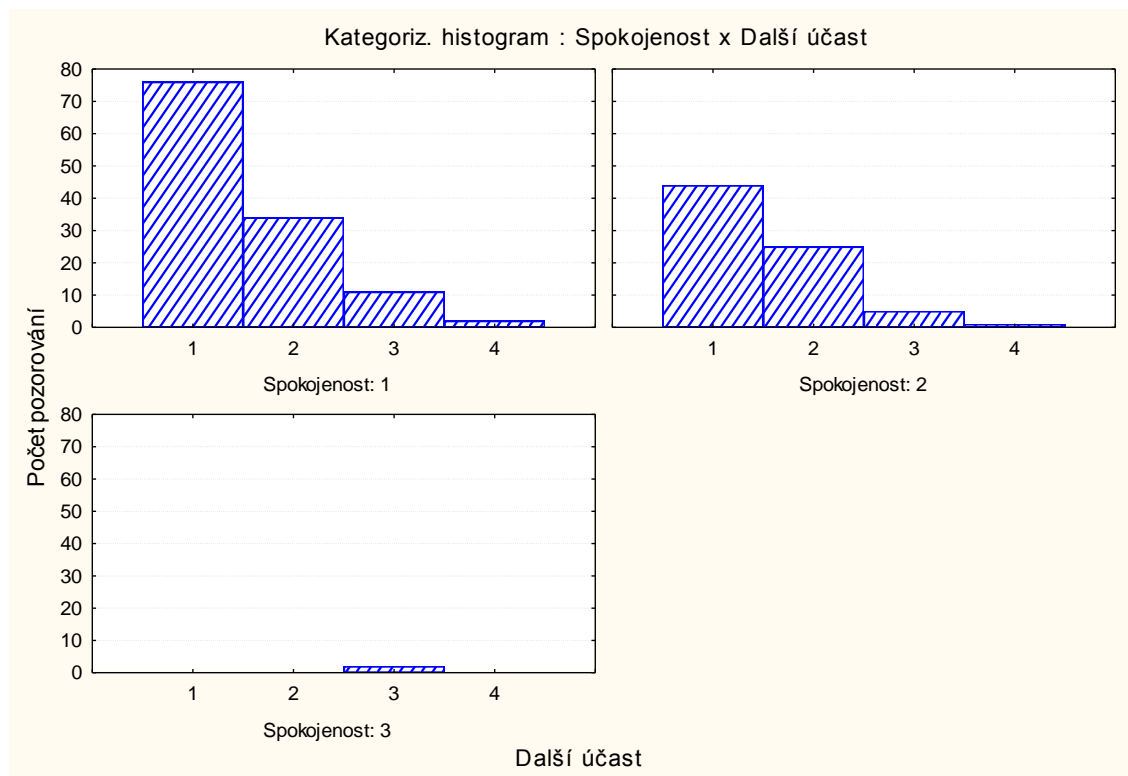
V tomto případě je hodnota testového kritéria vyšší než kritická hodnota, která je uváděna v tabulkách, proto můžeme odmítnout nulovou hypotézu a přijímáme hypotézu alternativní. Alternativní hypotéza říká, že mezi spokojeností účastníků a jejich případnou další účastí je vztah a mezi těmito otázkami byla prokázána statisticky významná souvislost.

Tabulka 31 Kontingenční tabulka pro H4

Kontingenční tabulka (Sesit)					
Četnost označených buněk > 10					
(Marginální součty nejsou označeny)					
Spokojenost	Další účast 1	Další účast 2	Další účast 3	Další účast 4	Řádk. součty
1	76	34	11	2	123
2	44	25	5	1	75
3	0	0	2	0	2
Vš.skup.	120	59	18	3	200

V kontingenční tabulce pro H4 jasně vidíme odpovědi seniorů. V řádcích je rozdělena spokojenost a ve sloupcích jejich další účast. Jak vidíme, o další účasti již vůbec nepřemýšlejí 3 respondenti, i když jsou s kurzy spokojeni. O neúčasti však spíše nepřemýšlejí respondenti, kteří s kurzy spokojeni nejsou. Ze zkoumaného vzorku však více než třetina seniorů je s kurzy naprosto spokojena a přitom o dalším kurzu určitě přemýšlí. Velký je i počet odpovědí s naprostou spojeností a spíše účastí. 44 respondentů by uvítala rozšíření kurzů, ale i oni určitě o dalším vzdělávacím kurzu přemýšlí.

Graf 26 Kategorizovaný histogram pro H4

Tento histogram zachycuje graficky všechny odpovědi respondentů na otázku míry spokojenosti a jejich další účasti v kurzu. Ti, kteří jsou s kurzy, které jsou jim na U3V nabízeny, naprosto spokojeni, také nejvíce přemýšlejí o tom, že se určitě zúčastní dalšího kurzu. Mezi nimi jsou však i dva, kteří o další účasti určitě nepřemýšlejí. Ve druhém grafu je znázorněna spokojenost s kurzy s uvitáním větší nabídky kurzů, kde se vyskytují všechny možné odpovědi na další účast. Dva senioři, kteří nejsou spokojeni s kurzy, o další účasti spíše nepřemýšlejí. Je tedy potvrzena alternativní hypotéza, že mezi spokojeností s kurzem seniора a jeho další účastí je vztah.

9.2 Interpretace dat

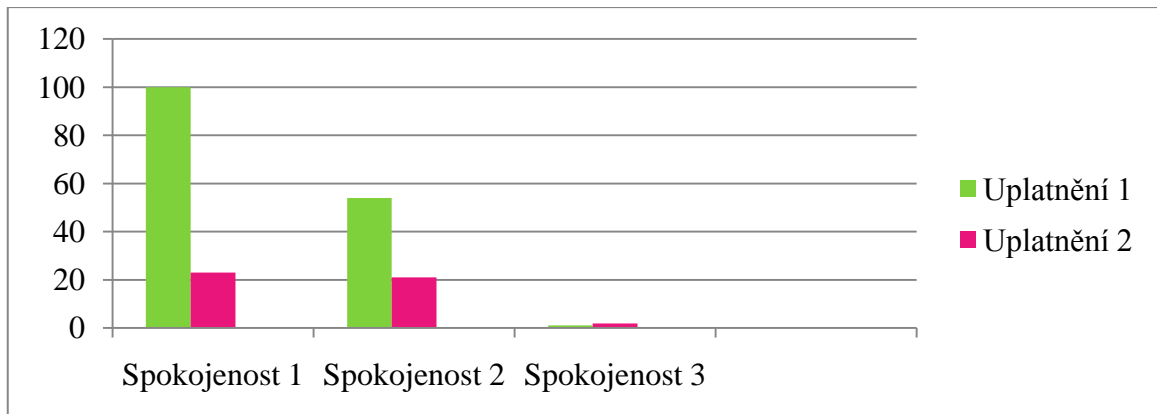
Cílem této kapitoly je interpretace získaných výsledků a ověření stanovených hypotéz. Ty jsem si zvolila 4 a každou vyhodnotím zvlášť.

H1 „Čím je člověk spokojenější s kurzem, tím více uplatňuje získané informace.“

Takto zněla moje první hypotéza, která se však díky výpočtům nepotvrdila. Nemůžeme tedy tvrdit, že větší spokojenost s kurzem má za následek uplatňování informací v běžném životě. Pro tyto odpovědi sloužily seniorům v dotazníku otázky č. 10 a č. 12. Obě otázky

byly uzavřené a měly jasně stanovené možnosti odpovědí. Pro objasnění jsem zvolila i následující grafické vyjádření, kde jsou všechny míry spokojenosti získané z dotazníků jen v jednom grafu, ale ukazují nám totéž, co kategorizovaný histogram pro H1. V řádcích se objevuje spokojenost a ve sloupcích znamená uplatnění 1 využívání informací v běžném životě a uplatnění 2 znázorňuje, že informace z kurzu jsou pouze doplňkové.

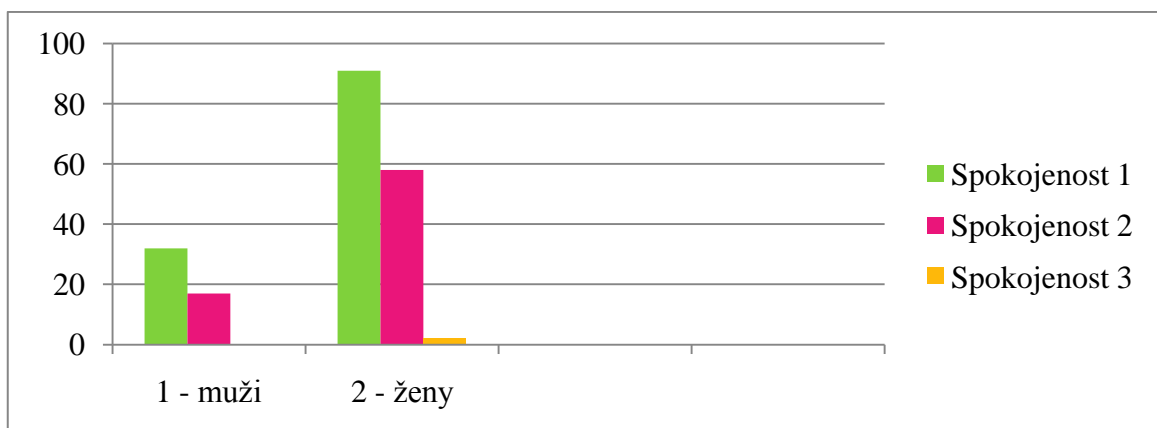
Graf 27 Spokojenost s kurzy X uplatnění informací

H2 „*Ženy jsou spokojenější s nabízenými kurzy více než muži.*“

Ve druhé hypotéze jsem chtěla zjistit, jestli existuje nějaká souvislost mezi spokojeností s nabízenými kurzy a pohlavím. Mojí domněnkou bylo, že ženy jsou s danou nabídkou spokojenější než muži. Ani tato hypotéza se však nepotvrdila a musela jsem zamítnout hypotézu alternativní a přijmout hypotézu nulovou, že mezi pohlavím studujícího seniora a spokojeností s nabízenými kurzy není statisticky významná souvislost. Pro získání odpovědi v dotazníku pro pohlaví sloužila otázka č. 1 a pro odpověď na spokojenost s kurzy otázka č. 10. Opět přidávám i grafické vyjádření, které je i v kategorizovaném histogramu pro H2.

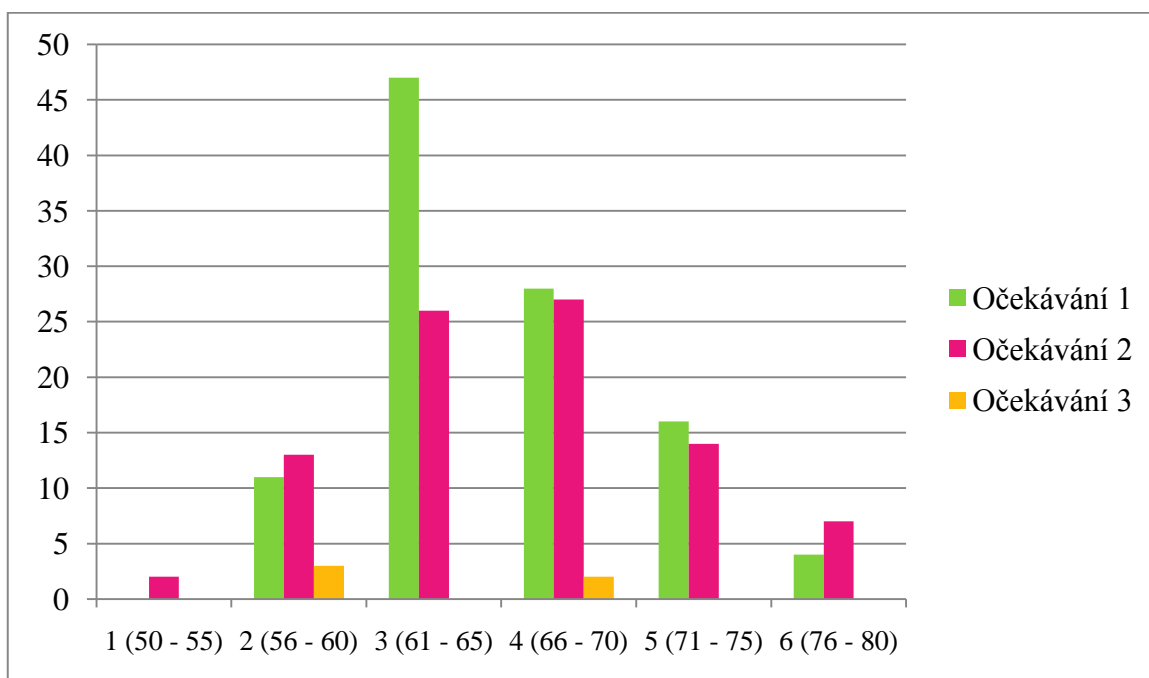
Graf 28 Pohlaví X spokojenost s kurzy

H3 „S věkem seniora se mění i očekávání od kurzu.“

Třetí hypotéza měla objasnit, jestli je nějaká statisticky významná souvislost mezi věkem seniora a jeho splněným očekáváním od kurzu. Věku se v dotazníku týkala otázka č. 2, kde senioři svůj věk vypisovali, otázka č. 13 byla zaměřena na míru splnění očekávání od kurzu. Z výpočtů se ukázalo, že mezi věkem seniora a jeho očekáváním od kurzu je vztah, tudíž tato hypotéza se nám potvrdila a mohla jsem přijmout alternativní hypotézu. Zde je grafické vyjádření tohoto vztahu, na kterém je jasně vidět, jaká jsou splněná očekávání seniorů v jednotlivých věkových skupinách.

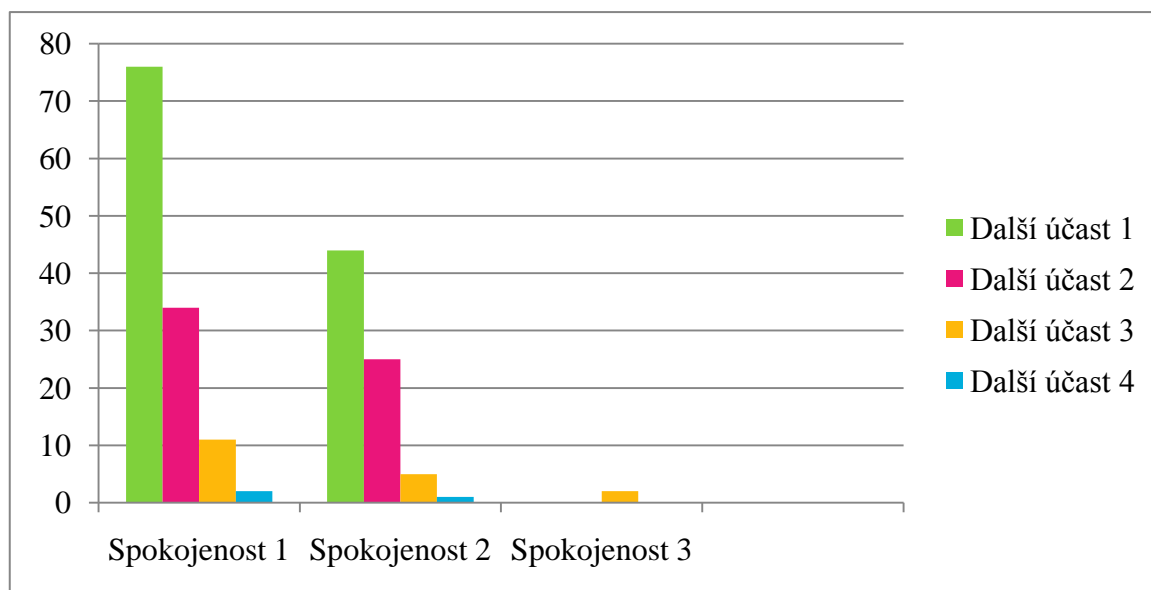
Graf 29 Věk X splněná očekávání od kurzu

H4 „Čím je senior spokojenější s kurzem, tím spíše přemýšlí o další účasti.“

Poslední dílčí hypotézou, kterou jsem si stanovila, byla zjištění o vztahu mezi spokojeností seniora s kurzy a přemýšlením o další účasti na některém ze vzdělávacích kurzů. Na zjištění spokojenosti s kurzem sloužila opět otázka č. 10 a otázka č. 15 byla orientována na další účast. I tady se nám po výpočtech potvrdila hypotéza alternativní, tedy že mezi spokojeností seniora s kurzem a jeho další účasti existuje vztah, statisticky významná souvislost. Toto je možné doložit i grafickým znázorněním pro lepší přehled.

Graf 30 Spokojenost s kurzy X další účast

Po zpracování veškerých dat, která jsem díky dotazníku získala, je možné si odpovědět také na hlavní výzkumnou otázku. Ta se skládá ze dvou částí. Hlavní výzkumná otázka zněla: Jaká je spokojenost posluchačů U3V s nabídkou poskytovaných služeb na UTB ve Zlíně a splňují kurzy očekávání seniorů?

Více než polovina seniorů je s nabídkou služeb, které jim poskytuje U3V, naprosto spokojena, ale objevilo se zde hodně názorů na zvýšený počet kurzů, do nichž by se mohli senioři přihlásit. To je pozitivní zejména v tom, že jejich zájem o studium neupadá, naopak si chtějí své obzory ve vzdělání neustále rozšiřovat. Spokojenost seniorů s U3V dokládá i to, že celých 60 % seniorů určitě přemýšlí o dalším kurzu, a jen 10,5% seniorů spíše nebo vůbec o dalším kurzu neuvažují. Dalším důkazem o spokojenosti je i to, že z mého souboru 200 respondentů má více než polovina již nějaký kurz absolvovaný. V mnoha případech jsem se dozvěděla i to, že kurz, na kterém jsem jim rozdala dotazník, je jejich třetí nebo čtvrtý. Potvrdila se nám i hypotéza, že spokojenost má vliv na další účasti v některém z kurzů. Hlavní motivací pro studium je jejich vlastní zájem o nové informace, které se zde mohou dozvědět. Nikdo je do studia nenutí, naopak velká většina je i podporována rodinou a přáteli. Senioři měli možnost vyjádřit se i k možnému rozšíření o nějaký kurz. Zde se téměř třetina dotazovaných vyslovila pro zavedení kurzu cizího jazyka. Myslím si, že by takový kurz nebyl pro seniory špatný, jelikož spousta z nich má možnost cestovat, ale mohou se bát jet do zahraničí právě z nemožnosti se domluvit. Co se týká splnění očekávání od kurzu, s nímž ke studiu nastupovali, pro více než polovinu seniorů kurzy tato očekávání naprosto splňují. Nikdo z dotazovaných si nemyslí, že by kurzy jeho očekávání vůbec ne-

splňovaly, což beru jako velký klad. Poslední otázkou v dotazníkovém šetření byla otázka na problém s respektováním jednotlivých přednášejících z důvodu věkového rozdílu. I zde byly výsledky více než pozitivní, jelikož 192 respondentů z 200, jimž jsem dotazník předložila, nemá s respektováním z důvodu velkého věkového rozdílu žádný problém. Občasný problém s respektem má 5 dotazovaných a pouze 3 lidé problém s respektem mají. I když se tato otázka mohla zdát jako nedůležitá, já osobně si to nemyslím. Je to i z toho důvodu, že dochází i prostřednictvím přednášejících ke sbližování dvou generací, což může být pro některé velmi prospěšné.

ZÁVĚR

Ve své diplomové práci jsem se zabývala seniory a možnostmi jejich dalšího vzdělávání v postproduktivním věku. Mým cílem bylo zjistit, jestli jsou senioři spokojeni s nabídkou na Univerzitě třetího věku na Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně a jestli tyto kurzy splňují jejich očekávání. Snažila jsem se získat informace, které by mohly být použity vedením U3V k větší spokojenosti seniorů.

Diplomovou práci jsem rozdělila na teoretickou a praktickou část, kde v teorii se zabývám stářím, celoživotním vzděláváním i různými organizacemi, kde se mohou senioři dále vzdělávat. V praktické části popisuji U3V ve Zlíně, na níž byl proveden výzkum dotazníkovým šetřením, kdy jsem se ptala samotných seniorů na jejich názory.

Z výsledků, které jsem získala, je patrné, že o vzdělávání mají zájem i lidé, kteří ještě nedosáhli důchodového věku. To beru jako klad, že ke studiu se opravdu přihlásí i mladší lidé. Co se týká dosaženého vzdělání, bylo pro mě překvapením, jaké zastoupení mají vysokoškolsky vzdělání lidé. I přes nabídku technických kurzů, jako jsou Počítače v praxi nebo Internet a informační média, je zde velká převaha studujících senierek nad seniory. Senioři, kteří navštěvují některý kurz, jsou motivováni především zájmem o nové informace a také vlastní potřebou se vzdělávat. Jak jsem již uvedla v odpovědi na hlavní výzkumnou otázku, myslím si, že vedení U3V by se mohlo zamyslet nad rozšířením kurzů o cizí jazyk. Navrhuji dotázat se všech studujících seniorů na U3V ve Zlíně, jak velký zájem by byl o toto studium. Mně samotné senioři při vyplňování dotazníků říkali, že zájem by byl opravdu velký. Tím by se U3V posunula zase o kousek výše. Velký zájem byl i o samotnou psychologii, a proto bych se zabývala i touto možností při rozšiřování stávající nabídky. Je velmi povzbudivé, že kurzy splňují seniorská očekávání. To je pro U3V povzbudivé v další práci se seniory. Oceňuji také to, že samotní senioři nepociťují problémy s respektováním mladších přednášejících, dle ohlasů v jednotlivých učebnách to naopak spousta z nich vítala.

Domnívám se, že jsem zpracováním literatury a v následném vyhodnocování výzkumu splnila cíle mé diplomové práce, která se zaměřila na vzdělávání seniorů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BENEŠ, M. *Úvod do andragogiky*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-381-4.
- [2] BOČKOVÁ, V., PETŘKOVÁ, A. Univerzita 3. věku jako specifická forma vzdělávání dospělých. In *Deset let vzdělávacích aktivit pro seniory: Sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1997, s. 65-71. ISBN 80-7076-824-0.
- [3] BRONOVÁ, A. Výchova a vzdělávání dospělých a občanská společnost v komparativní a historické perspektivě. In KULICH, J. *Komparativní studium andragogiky 5*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 209-219.
- [4] ČORNANIČOVÁ, R. Vzdělávací programy pro seniorův u nás a v zahraničí. In *Aktuální problémy vzdělávání seniorů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1999, s. 39-49. ISBN 80-244-0007-3.
- [5] DESSAINTOVÁ, M-P. *Nezačínajte stárnout*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-255-6.
- [6] FÜRST, M. *Psychologie: Včetně vývojové psychologie a teorie výchovy*. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0.
- [7] HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1990. ISBN 80-7038-158-2.
- [8] HOLMEROVÁ, I., JURÁŠKOVÁ, B., ZIKMUNDOVÁ, K. *Vybrané kapitoly z gerontologie*. 2. vyd. Česká alzheimerská společnost za podpory EU, programu PHARE a Ministerstva zdravotnictví ČR, 2003. ISBN 80-86541-12-6.
- [9] CHRÁSKA, M. *Metody pedagogického výzkumu. Základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [10] KALVACH, Z., ZADÁK, Z., JIRÁK, R. a kol. *Geriatric a gerontologie*. Praha: Grada Publishing, 2004. ISBN 80-247-0548-6.
- [11] KOPECKÝ, M. Vzdělávání dospělých – možnosti a specifika. In KADLECOVÁ, K., LAMPER, I. (ed.) *Vzdělávání na doživotí: Další vzdělávání dospělých v Praze, jeho cíle, perspektivy a metody*. Praha: Respekt institut, o. p. s. ISBN 978-80-904153-0-0.
- [12] LIVEČKA, E. Výchova ke stáří a ve stáří. In WOLF, J. a kol. *Umění žít a stárnout*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1982, s. 287-323.

- [13] MAŇÁK, J., ŠVEC, V. (ed.) *Cesty pedagogického výzkumu*. Brno, Paido, 2004. ISBN 80-7315-078-6.
- [14] MAŇÁK, J., ŠVEC, Š., ŠVEC, V. (ed.) *Slovník pedagogické metodologie*. Brno, Paido, 2005. ISBN 80-7315-102-2.
- [15] MATOUŠ, M., MATOUŠOVÁ, M., KALVACH, Z. a kol. *Pohyb ve stáří je šancí*. Praha: Grada Publishing, 2002. ISBN 80-247-0331-9.
- [16] MUŽÍK, J. *Androdidaktika*. 2. vyd. Praha: ASPI, 2004. ISBN 80-7357-045-9.
- [17] MÜHLAPCHR, P. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3345-2.
- [18] NEKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. Praha: Academia, 1997. ISBN 80-2000-0625-7.
- [19] ORT, J. *Kapitoly ze sociologie stáří: Společenské a sociální aspekty stárnutí*. Ústí nad Labem, 2004. ISBN 80-7044-636-6.
- [20] PALÁN, Z., *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského, 2002. ISBN 80-86723-03-8
- [21] PETŘKOVÁ, A. ČORNANIČOVÁ, R. *Gerontagogika. Úvod do teorie a praxe edukace seniorů. Studijní texty pro distanční studium*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004. ISBN 80-244-0879-1.
- [22] PŘÍHODA, V. *Ontogeneze lidské psychiky. Vývoj člověka v druhé polovině života*. Praha: SPN, 1974.
- [23] SRNEC, J. Novější poznatky psychologie a univerzita III. věku. In. KLEGA, V. (Ed.). *Senioři a univerzity 3. věku*. Olomouc: VUP, 1995, s. 36-39.
- [24] ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-551-6.
- [25] ŠIPR, K. Od akademií k univerzitám třetího věku. In *Deset let vzdělávacích aktivit pro seniory: Sborník příspěvků z odborného semináře se zahraniční účastí*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 1997, s. 11-15. ISBN 80-7076-824-0.
- [26] ŠIPR, K. *Jak zdravě stárnout*. Rosice u Brna: Gloria Rosice, 1997. ISBN 80-901834-1-7.
- [27] TOŠNEROVÁ, T. *Ageismus: Průvodce stereotypy a mýty o stáří*. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, 2002. ISBN 80-238-9506 -0.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

[28] *Dokument Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy. Národní program rozvoje vzdělávání v České republice. Bílá kniha.* Praha: Tauris, 2001. 98 s. ISBN 80-211-0372-8. [online].[cit.2010-10-02].

Dostupný z <WWW: <http://www.msmt.cz/files/pdf/bilakniha.pdf>>.

[29] HŘEBÍČKOVÁ, J. *Aktivní formy studia jako motivace k dalšímu vzdělávání na Univerzitě třetího věku* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitní knihovna, 2007 [cit. 2010-04-10]. 65 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií. Dostupný z WWW: <https://www.stag.utb.cz/apps/stag/dipfile/index.php?download_this_unauthorized=6669>

[30] *I-seznámení*, 2009 [online].[cit. 2010-12-04]. Dostupný z <<http://www.i-seznameni.cz/clanky/pohlavi.html>>.

[31] *Metody a forma výuky na U3V* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009 [cit. 2010-04-10].

Dostupné z WWW: http://web.utb.cz/cs/docs/Metody_formy_vyuky.doc

[32] *Univerzita třetího věku na UTB ve Zlíně* [online]. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2009 [2010-04-10].

[33] SHROMÁŽDILOVÁ, L. *Evropská federace studujících seniorů na univerzitách.* 2007. [online].[cit. 2010-01-03]. Dostupný z <<http://www.lli.vutbr.cz/aktuality-1174637094>>.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Aj.	A jiné.
Atp.	A tak podobně.
AUITA	Association Internationale des Universités du Troisième Age.
AU3V	Akademie univerzit 3. věku.
A3V	Akademie 3. věku.
EFOS	European Federation of Olders Students at the Universities.
Např.	Například.
OLSEKT	Otázky lidského stárnutí na konci tisíciletí.
OSN	Organizace spojených národů.
Tzv.	Tak zvaná.
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.
UTB	Univerzita Tomáše Bati
U3V	Univerzita třetího věku

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1	Vymezení celoživotního vzdělávání a učení	25
-----------	---	----

SEZNAM TABULEK

Tab. č. 1	Pohlaví	47
Tab. č. 2	Věk	48
Tab. č. 3	Nejvyšší dosažené vzdělání	50
Tab. č. 4	Předchozí zaměstnání	51
Tab. č. 5	Informace o U3V	53
Tab. č. 6	Podpora rodiny a přátel	55
Tab. č. 7	Motivace ke studiu	56
Tab. č. 8	Spokojenost s kurzy	57
Tab. č. 9	Rozšíření U3V	58
Tab. č. 10	Uplatnění informací v běžném životě	59
Tab. č. 11	Očekávání od kurzu	61
Tab. č. 12	První kurz	62
Tab. č. 13	Další účast	63
Tab. č. 14	Technické zázemí	64
Tab. č. 15	Problémy s respektem	65
Tab. č. 16	Míra spokojenosti	66
Tab. č. 17	Uplatnění informací	66
Tab. č. 18	Očekávané četnosti pro H1	67
Tab. č. 19	Kontingenční tabulka pro H1	67
Tab. č. 20	Míra spokojenosti	68
Tab. č. 21	Pohlaví	69
Tab. č. 22	Očekávané četnosti pro H2	69
Tab. č. 23	Kontingenční tabulka pro H2	70
Tab. č. 24	Věková škála	71
Tab. č. 25	Splnění očekávání	71

Tab. č. 26	Očekávané četnosti pro H3	72
Tab. č. 27	Kontingenční tabulka pro H3	72
Tab. č. 28	Míra spokojenosti	74
Tab. č. 29	Další účast	74
Tab. č. 30	Očekávané četnosti pro H4	75
Tab. č. 31	Kontingenční tabulka pro H4	75

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1	Pohlaví	47
Graf č. 2	Věk	48
Graf č. 3	Nejvyšší dosažené vzdělání	49
Graf č. 4	Nejvyšší dosažené vzdělání – ženy	49
Graf č. 5	Nejvyšší dosažené vzdělání – muži	50
Graf č. 6	Předchozí zaměstnání	51
Graf č. 7	Informace o U3V	52
Graf č. 8	Ročník	53
Graf č. 9	Podpora rodiny a přátel	54
Graf č. 10	Podpora rodiny a přátel – ženy	54
Graf č. 11	Podpora rodiny a přátel – muži	55
Graf č. 12	Motivace	55
Graf č. 13	Spokojenost s kurzy	57
Graf č. 14	Rozšíření U3V	58
Graf č. 15	Uplatnění informací v běžném životě	59
Graf č. 16	Očekávání od kurzu	60
Graf č. 17	Očekávání od kurzu – ženy	60
Graf č. 18	Očekávání od kurzu – muži	61
Graf č. 19	První kurz	62
Graf č. 20	Další účast	62
Graf č. 21	Technické zázemí	63
Graf č. 22	Problémy s respektem	64
Graf č. 23	Kategorizovaný histogram pro H1	68
Graf č. 24	Kategorizovaný histogram pro H2	70
Graf č. 25	Kategorizovaný histogram pro H3	73

Graf č. 26	Kategorizovaný histogram pro H4	76
Graf č. 27	Spokojenost s kurzy X uplatnění informací	77
Graf č. 28	Pohlaví X spokojenost s kurzy	77
Graf č. 29	Věk X splněná očekávání od kurzu	78
Graf č. 30	Spokojenost s kurzem X další účast	79

SEZNAM PŘÍLOH

PI Dotazník

PII Přihláška ke studiu na U3V na UTB ve Zlíně

PŘÍLOHA P I: DOZAZNÍK

DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Petra Hošová a jsem studentkou Sociální pedagogiky Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Ve své diplomové práci se zabývám vzděláváním seniorů, a proto se na Vás obracím s prosbou o vyplnění dotazníku. Dotazník je anonymní a poslouží pouze k mému výzkumu. Svě odpovědi na otázky kroužkujte, případně odpověď vepište na volný řádek. Děkuji Vám za ochotu.

1. Pohlaví muž žena

2. Věk

3. Nejvyšší dosažené vzdělání

a) základní

d) vyšší odborné

b) středoškolské bez maturity

e) vysokoškolské

c) středoškolské s maturitou

f) jiné

4. V jakém oboru jste pracoval/a?

a) dělník/dělnice

e) ekonomie

b) zemědělství

f) veřejná správa

c) technický obor

g) učitelství

d) sociální sféra

h)

5. Jak jste se o možnosti studia na U3V dozvěděl/a?

a) od přátel

e) z propagačních materiálů

b) z televize

f) z rádia

c) z tisku

g)

d) z internetu

6. Který ročník na U3V právě studujete?

a) 1. ročník

b) 2. ročník

7. Který z nabízených cyklů právě studujete?

prosím, zde napište cyklus:

8. Podporuje Vás ve studiu Vaše rodina a přátelé?

a) ano

b) ne

9. Jaká je Vaše motivace pro další vzdělávání?

a) vlastní potřeba

d) dostatek volného času

b) zájem o nové informace

e) kontaktu s lidmi

c) zvědavost

f)

10. Jste spokojeni s kurzy, které U3V svým posluchačům nabízí?

a) ano, naprosto

b) ano, ale nabídka kurzů by mohla být větší

c) ne

11. O jaké kurzy by se podle Vás mohla nabídka rozšířit?

a) psychologie

d) cizí jazyky

b) historie

e) politika

c) literatura

f)

12. Uplatňujete získané informace ve svém vlastním životě?

a) ano, informace se mi často hodí

b) ne, informace jsou pouze doplňkové.

13. Do jaké míry splňují kurzy Vaše očekávání?

a) naprosto je splňují

b) spíše je splňují

c) spíše je nesplňují

d) vůbec je nesplňují

14. Je tento kurz Vaším prvním kurzem?

a) ano

b) ne

15. Přemýslíte o účasti na dalším vzdělávacím kurzu U3V?

a) určitě přemýšlím

b) spíše přemýšlím

c) spíše nepřemýšlím

d) určitě nepřemýšlím

16. Vyhovuje vám technické zázemí, které je posluchačům U3V k dispozici? (projektor, prezentace...)

a) ano, je to pro mě lepší

b) ne, nepotřebuji technické vymoženosti

17. Máte problém s respektováním přednášejících z důvodu velkého věkového rozdílu?

a) ano

b) někdy

c) ne

Děkuji Vám za vyplnění a přeji Vám hodně štěstí při dalším studiu! Petra Hošová

P II: PŘIHLÁŠKA KE STUDIU NA U3V NA UTB VE ZLÍNĚ

Univerzita třetího věku

Přihláška ke studiu

na Univerzitu třetího věku Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně
v akademickém roce 2009/2010

1. ročník cyklus: / C / Ca / D / I / M /

2. ročník cyklus: / N / O / P /

Klub absolventů U3V

Označte prosím vybraný cyklus

1. Jméno a příjmení, titul:

2. Rodné číslo:

3. Kontaktní adresa:

4. Telefon / mobil :

Svým podpisem akceptuji účastnický příspěvek:

950,- Kč cyklus C, I, M, N, O, P; **1200,- Kč** cyklus D, L; **1800,- Kč** cyklus Ca

550,- Kč Klub absolventů U3V

Dávám tímto kvalifikovaný souhlas k tomu, aby UTB ve Zlíně shromažďovala, zpracovávala a uchovávala mé výše uvedené osobní údaje za účelem evidence U3V.

UTB ve Zlíně při tomto bude postupovat podle závazných ustanovení zákona č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů a zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných čísel v platném znění.

UTB ve Zlíně bude tyto osobní údaje shromažďovat a zpracovávat pro účely studijní, evidenční statistické a bude je uchovávat po dobu stanovenou obecně platnými předpisy.

UTB ve Zlíně zajistí maximální možnou ochranu těchto údajů vůči třetím osobám a vůči jejich zneužití.

Ve Zlíně, dne

Podpis: